

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาและค้นคว้าทฤษฎีเกี่ยวกับการวางแผนโดยทั่วไปซึ่งครอบคลุมเรื่องความหมายของการวางแผน ความสำคัญของการวางแผน องค์ประกอบของการวางแผน ประเภทของการวางแผน และกระบวนการวางแผนจากแนวคิดของกรมสามัญศึกษาและนักวิชาการด้านการวางแผน (กรมสามัญศึกษา, 2541 : 10 - 13 , สมพงษ์ เกษมสิน, 2521 : 92 - 96 ; สนานจิตร์ สุคนธ์ทรัพย์, 2524 : 5 - 11 ; เจื้อจันท์ จงสถิตอยู่, 2529 : 29 - 30 ; ประมวล เสนาฤทธิ์. ม.ป.ป. : 6 - 7 ; เลกซีย์ กีสซุพันธ์, 2538 : 37 - 39 ; LeBreton and Henning, 1961) ซึ่งมีกรอบแนวคิดของขั้นตอนการวางแผน 5 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นเตรียมการวางแผน (Preplanning) (2) ขั้นวางแผน (Planning) (3) ขั้นปฏิบัติตามแผน (Plan Implementation) (4) ขั้นประเมินผลการปฏิบัติตามแผน (Plan Evaluation) (5) ขั้นปรับแผน/จัดทำแผนใหม่ (Revision or Replanning) โดยผู้วิจัยนำทฤษฎีของการวางแผนมาศึกษาการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งมี 5 องค์ประกอบ คือ (1) การจัดทำมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน (2) การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาและการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา (3) การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน (4) การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี (5) การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของโรงเรียน (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 30) ดังนั้น ในการทบทวนวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวความคิดเชิงหลักการ ทฤษฎีทั้งที่เกี่ยวกับการวางแผนทั่วไป และทฤษฎีเกี่ยวกับการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาของกรมสามัญศึกษา โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผน

ตอนที่ 2 การประกันคุณภาพการศึกษาของกรมสามัญศึกษา

ตอนที่ 3 การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ตอนที่ 4 การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผน

1. ความหมายของการวางแผน

ความหมายของการวางแผนมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้
 สนานจิตร์ สุคนธ์ทรัพย์ (2524 : 9) ได้ให้ความหมายของการวางแผนไว้ คือ กระบวนการกำหนดทางเลือกที่จะดำเนินการในอนาคต เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการโดยวิธีการที่ให้ประโยชน์สูงสุด

ประมวล เสนาฤทธิ (ม.ป.ป. : 2) ได้ให้ความหมายของการวางแผนไว้ คือ การคิดหรือการคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ทำที่ไหน ทำเมื่อไร อย่างไร และใครทำ

พนัส หันนาคินทร์ (2526 : 27) ได้ให้ความหมายของการวางแผนไว้ คือ การตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไร เมื่อไร และด้วยวิธีการอย่างไร

วิโรจน์ สารัตนะ (2532 : 2) ได้ให้ความหมายของการวางแผนไว้ คือ การตัดสินใจเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ และแนวทางการกระทำไว้ล่วงหน้า เพื่อให้บุคคลในองค์การปฏิบัติตามให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538 : 35) ได้ให้ความหมายของการวางแผนไว้ คือ การเตรียมการ หรือคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า ทำให้ผู้บริหารมีความพร้อมที่จะปฏิบัติงาน หรือกระทำอะไรบางอย่างในอนาคต

Dale (1960 : 766) ให้ความหมายของการวางแผน คือ การที่องค์การได้ตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายไว้แล้วมีการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายด้วยวิธีการตัดสินใจที่ดีที่สุด

Waterston (1971 : 8) ได้ให้ความหมายของการวางแผนไว้คือ ความพยายามที่มีระบบและใช้ความเฉลียวฉลาดเพื่อเลือกสรรทางเลือกที่ดีที่สุดที่มีอยู่เพื่อนำไปปฏิบัติให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

Drucker (1974 : 89) ได้ให้ความหมายของการวางแผนไว้คือเป็นการตั้งข้อสมมุติฐานล่วงหน้าว่าจะทำอะไรในอนาคต ไม่เป็นแต่เพียงการคาดคะเนเท่านั้น แต่เป็นการพิจารณาถึงปัญหา วิธีการแก้ปัญหา ลู่ทางการดำเนินงานใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

Atchison and Hill (1978 : 468) ได้ให้ความหมายของการวางแผนไว้ คือ การตัดสินใจไว้ก่อนถึงการกำหนดแผนงาน และวิธีการกระทำให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายขององค์การ ภายใต้โอกาสและข้อจำกัดของสิ่งแวดล้อมโดยตอบคำถาม 3 ข้อคือ ขณะนี้เราอยู่ที่ไหน เราจะไปอยู่ที่ไหนในอนาคต และเราจะไปที่นั่นได้อย่างไร

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การวางแผน หมายถึง การเตรียมการกำหนดแนวทาง หรือวิธีการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนไว้ล่วงหน้า

2. ความสำคัญของการวางแผน

การวางแผนมีความสำคัญต่อการบริหาร เพราะการวางแผนเป็นเครื่องมือของการบริหาร ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความสำคัญของการวางแผนไว้ ดังต่อไปนี้

सनานจิตร सूकनरुथरुथ (2524 : 10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผนสรุปประเด็นสำคัญไว้ ดังนี้

1. การวางแผนช่วยให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เนื่องจากมีการวิเคราะห์ทางเลือก เพื่อให้ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดแต่ได้ผลมากที่สุด
2. การวางแผนช่วยให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจากมีการกำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงานอย่างแน่นอนในแนวทางที่ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท เพื่อไปสู่จุดหมายปลายทางเดียวกัน
3. การวางแผนช่วยลดความขัดแย้งในองค์การ หรือหน่วยงาน เนื่องจากมีการกำหนดขั้นตอนการทำงานตลอดจนบทบาทหน้าที่ช่วยให้การทำงานไม่สับสน และซ้ำซ้อน
4. การวางแผนช่วยให้ผู้บริหารสามารถคาดคะเนล่วงหน้าถึงปัญหา และอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้น และสามารถปรับใช้สถานการณ์ทั้งดีและเลวให้เกิดประโยชน์ได้
5. การวางแผนช่วยให้สามารถควบคุมงานได้เป็นระบบและไม่เกิดผลในทางลบ

6. การวางแผนช่วยให้การพัฒนา หรือการแก้ปัญหาขององค์การหรือหน่วยงานนั้น เป็นไปอย่างทันเหตุการณ์ เนื่องจากมีการวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีระบบทำให้สามารถจัดลำดับ ความสำคัญของปัญหา และมีการดำเนินการที่ทันต่อเหตุการณ์

7. การวางแผนช่วยให้การพัฒนาทุกด้านทุกระดับสอดคล้องต้องกัน เป็นการช่วยลด ความซ้ำซากในการใช้ทรัพยากร

8. การวางแผนช่วยให้เกิดการประสานงานกันระหว่างหน่วยงาน ที่มีกิจกรรม เหมือนกัน คล้ายคลึงกัน หรือเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน

9. การวางแผนช่วยให้องค์การหรือหน่วยงานสามารถกำหนดอนาคตของตนเองได้

ประมวล เสนาสุทธิ (ม.ป.ป.: 2 - 3) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการวางแผนไว้ ดังนี้

1. การวางแผนเป็นเครื่องมือช่วยให้การตัดสินใจอย่างมีหลักเกณฑ์
2. การวางแผนเป็นศูนย์กลางของการประสานงาน
3. การวางแผนทำให้การปฏิบัติงานต่างๆ เป็นไปโดยประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
4. การวางแผนเป็นเครื่องมือในการควบคุมงานของนักบริหาร เพื่อติดตามตรวจสอบ การปฏิบัติงานของฝ่ายต่างๆ ให้เป็นไปตามนโยบายและเป้าหมายที่ต้องการ

อนันต์ เกตุวงศ์ (2534 : 8 - 9) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการวางแผนไว้ ดังนี้

1. การวางแผนเป็นหน้าที่อันดับแรกของผู้บริหารที่ใช้ในการบริหารงาน และการบริหารงานต้องทำในสิ่งต่อไปนี้ การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุม
2. การวางแผนเป็นแนวทางปฏิบัติที่สำคัญ ที่ช่วยให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพ สำหรับผู้ปฏิบัติ และองค์การ
3. การวางแผนเป็นตัวกำหนดทิศทางและความรู้สึกในเรื่องของความมุ่งหมายสำหรับ องค์การ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนรู้
4. การวางแผนจะช่วยให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานมองไปในอนาคต
5. การวางแผนจะช่วยให้การตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ว่างล่วงหน้า และช่วยให้ผู้บริหาร ทำงานอย่างรัดกุมในอนาคต และเป็นการป้องกันมิให้เกิดปัญหาในอนาคต
6. การวางแผนเป็นการเตรียมการไว้ล่วงหน้า และเป็นเครื่องประกันความเป็นไปได้ ของการทำงานให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์

7. การวางแผนช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแล้ว ยังมีบทบาทช่วยให้การกระทำต่างๆ เป็นไปอย่างสอดคล้องประสานและสัมพันธ์เป็นระบบ

8. การวางแผนจะช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์ มีเป้าหมาย มีการตัดสินใจที่มีเหตุผล มีการกระทำตามแผน และให้บังเกิดผลตามที่ต้องการ

ประชุม รอดประเสริฐ (2535 : 65) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผนไว้ ดังนี้

1. การวางแผนช่วยให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด

2. การวางแผนจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติตามแผน หรือผู้บริหารองค์การสามารถคาดการณ์ถึงปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นได้ และสามารถปรับแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์เพื่อให้เกิดการดำเนินงานตามแผนต่อไปได้อย่างต่อเนื่องและทันเหตุการณ์

3. การวางแผนจะช่วยให้เกิดการประสานงานระหว่างองค์การ ให้มีการดำเนินงานตามภาระหน้าที่ของตน และเพื่อจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์เดียวกัน ซึ่งจะเป็นการลดความซ้ำซ้อน ความสับสน และลดความขัดแย้งในการดำเนินงานขององค์การ และช่วยควบคุมการดำเนินงานต่อไปอย่างมีระเบียบ และมีประสิทธิภาพ

4. การวางแผนจะช่วยให้องค์การมีความก้าวหน้า และสามารถคงอยู่ได้ในสังคมซึ่งสนองตอบความต้องการของสังคมอย่างมีประสิทธิภาพตามภาระผูกพันที่องค์การมีต่อสังคม

ดังนั้นจากแนวคิดดังกล่าวนี้ จึงสรุปได้ว่า การวางแผนมีความสำคัญในการพัฒนาองค์การให้เจริญก้าวหน้า และเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรขององค์การที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. ประเภทของแผน

ประเภทของแผน ได้มีนักวิชาการได้แบ่งประเภทของแผนไว้ ดังนี้

สนานจิตร์ สุคนธ์ทรัพย์ (2524 : 16 - 19) ได้แบ่งแผนเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. แบ่งตามระยะเวลาของแผน มีดังนี้

1.1 แผนระยะสั้น เป็นแผนที่ใช้เวลาในช่วง 1 - 3 ปี

1.2 แผนระยะกลาง เป็นแผนที่ใช้เวลาในช่วง 4 - 7 ปี

1.3 แผนระยะยาว เป็นแผนที่ใช้เวลาใน 25 ปี

2. แบ่งตามระดับของแผน มีดังนี้

- 2.1 แผนระดับชาติ
- 2.2 แผนระดับภูมิภาค
- 2.3 แผนระดับท้องถิ่น
- 2.4 แผนระดับโรงเรียน

3. แบ่งตามลักษณะของกิจกรรม

4. แบ่งตามลักษณะของแผน มีดังนี้

- 4.1 แผนเร่งด่วน
- 4.2 แผนลักษณะชี้แนะ
- 4.3 แผนที่วางเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์ที่ผลิตจากการตัดสินใจผิดพลาดที่แล้วมา
- 4.4 แผนที่วางไว้เพื่อกำหนดอนาคตที่ต้องการ

ประมวล เสนาฤทธิ (ม.ป.ป. : 3 - 4) แบ่งแผนตามระยะเวลาเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. แผนพัฒนาระยะยาว (10 - 20 ปี) เป็นการกำหนดโครงการไว้กว้างๆว่าจะมีทิศทางในการพัฒนาอย่างไร

2. แผนพัฒนาระยะกลาง (4 - 6 ปี) เป็นการแบ่งช่วงของการพัฒนาเป็นระยะ 4 ปี หรือ 5 ปี หรือ 6 ปี ว่าจะทำอะไรบ้าง จะมีโครงการพัฒนาอะไร จะใช้งบประมาณ และทรัพยากรมากน้อยเพียงใด

3. แผนพัฒนาประจำปี (1 ปี) เป็นการนำแผนพัฒนาระยะกลางมาปรับปรุงให้มีความสอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงในปัจจุบัน โดยมีการขอตั้งงบประมาณประจำปี เรียกว่าแผนขอเงิน

4. แผนปฏิบัติการประจำปี (1ปี) เป็นการปรับแผนพัฒนาประจำปีที่จัดทำขึ้นเพื่อขอเงินให้สอดคล้องกับเงินที่ได้รับอนุมัติ เรียกว่า เป็นแผนใช้เงิน

อุทัย ธรรมเดโช (2531 : 49) ได้แบ่งแผนเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. แผนระยะ 5 ปี เป็นการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะ 5 ปี มาจัดทำเป็นแผนพัฒนาการศึกษาระยะ 5 ปี

2. แผนพัฒนาประจำปี (ระยะเวลา 1 ปี) เป็นการนำแผนพัฒนาการศึกษาระยะ 5 ปี มาปรับปรุงเพื่อของบประมาณประจำปี แผนนี้เรียกว่า แผนขอเงิน

3. แผนปฏิบัติการประจำปี (ระยะเวลา1ปี) เมื่อได้งบประมาณตามแผนพัฒนาประจำปี แล้ว มาจัดทำแผนใช้เงินให้มีประสิทธิภาพ แผนนี้เรียกว่า แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ

อนันต์ เกตุวงศ์ (2534 : 62 - 69) ได้แบ่งแผนไว้ 6 ประเภท ดังนี้

1. แบ่งตามระดับขององค์กร มีดังนี้
 - 1.1 ระดับสูงเรียกว่า กลยุทธ์ หรือยุทธศาสตร์
 - 1.2 ระดับต่ำเรียกว่า กลวิธี
2. แบ่งตามระยะเวลา มีดังนี้
 - 2.1 แผนระยะยาว
 - 2.2 แผนระยะปานกลาง
 - 2.3 แผนระยะสั้น
3. แบ่งตามลักษณะของความยากง่ายในการคาดคะเน มีดังนี้
 - 3.1 แผนที่มีลักษณะความแน่นอน
 - 3.2 แผนที่มีลักษณะความไม่แน่นอน
 - 3.3 แผนที่มีลักษณะของความเสี่ยง หรือทำนายไม่ได้
4. แบ่งตามลักษณะของการกระทำ มีดังนี้
 - 4.1 แผนใช้ครั้งเดียว
 - 4.2 แผนแบบถาวร
5. แบ่งตามลักษณะงาน มีดังนี้
 - 5.1 แผนในลักษณะงานประจำ
 - 5.2 แผนในลักษณะงานพัฒนา
6. แบ่งตามขั้นตอนของการวางแผน มีดังนี้
 - 6.1 แผนตามวัตถุประสงค์
 - 6.2 แผนปฏิบัติการ
 - 6.3 แผนการประเมินผล

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538 : 40 - 43) ได้แบ่งแผนเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. แบ่งตามการใช้ มีดังนี้
 - 1.1 Standing Plan เป็นแผนที่ใช้ในการปฏิบัติงานประจำตลอดเวลา

1.2 Single-Use Plan เป็นแผนที่นำไปใช้ครั้งเดียวไม่นำกลับมาใช้อีก

2. แบ่งตามเวลา มีดังนี้

2.1 Short -Term Plan เป็นแผนระยะสั้น ใช้เวลาในการปฏิบัติไม่เกิน 1 ปี

2.2 Intermediate Plan เป็นแผนระยะกลาง ใช้เวลาในการปฏิบัติไม่เกิน 1 - 3 ปี

2.3 Long - term Plan เป็นแผนระยะยาว ใช้เวลาในการปฏิบัติตั้งแต่ 1 - 3 ปีขึ้นไป

3. แบ่งตามระดับองค์การ มีดังนี้

3.1 Strategic Plan เป็นแผนเชิงกลยุทธ์ที่ผู้บริหารเป็นผู้กำหนดขึ้นเพื่อแสดงทิศทางในการทำงาน

3.2 Operational Plan เป็นแผนปฏิบัติการที่สร้างขึ้น เพื่อรองรับแผนเชิงกลยุทธ์ โดยจะมีแผนงานและโครงการต่างๆ

4. แบ่งตามลักษณะเฉพาะ มีดังนี้

4.1 Specific Plan เป็นแผนที่กำหนดความต้องการหรือวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานที่เฉพาะเจาะจงมาก

4.2 Directional Plan เป็นแผนที่กำหนดเพียงทิศทางความต้องการในการปฏิบัติงานได้อย่างกว้างๆ

ดังนั้นจากแนวความคิดดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า ประเภทของแผนมีหลายประเภทแล้วแต่จะเรียกและแบ่งกันไป แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือแผนจะต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ซึ่งได้รับผลกระทบจากวัฒนธรรมขององค์กรที่แตกต่างกัน

4. กระบวนการวางแผน

กระบวนการวางแผนเป็นการดำเนินงานที่มีการจัดลำดับ ขั้นตอน กิจกรรม รวมทั้งกำหนดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการวางแผนในแต่ละขั้นตอนได้อย่างเหมาะสม ชัดเจน และเป็นระบบซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงกระบวนการวางแผนไว้ ดังนี้

สมพงษ์ เกษมสิน (2521 : 92 - 95) ได้แบ่งกระบวนการวางแผนเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการวางแผนเพราะเป็นเสมือนจุดมุ่งหมายที่ต้องดำเนินการ

2. การประเมินสภาพการณ์ปัจจุบัน ซึ่งมีความสำคัญต่อการวางแผน ปัจจัยสภาพ

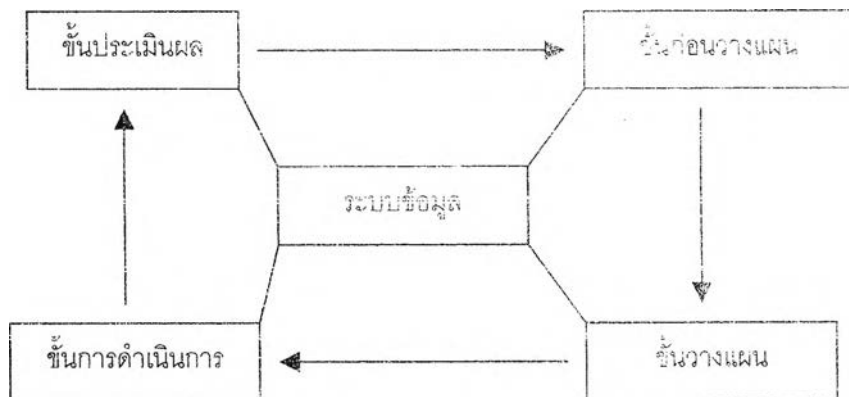
แวดล้อมในปัจจุบันจะมีอิทธิพลต่อการคาดการณ์ล่วงหน้าทั้งระยะสั้น ระยะยาวให้เกิดความแม่นยำ ทำให้การวางแผนมีประสิทธิภาพ

3. การวางแผนและการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมาใช้ในการวางแผน ข้อมูลข่าวสารที่รวบรวมมาได้นั้นจะต้องเป็นปัจจุบันและมีความถูกต้อง

4. ขั้นปฏิบัติตามแผน เป็นการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องจัดทำลำดับขั้นตอนของการดำเนินงานตามแผนให้สอดคล้องต้องกันทุกแผนงาน / โครงการ

5. ขั้นติดตามและปรับปรุงแผน

สนานจิตร์ สุคนธ์ทรัพย์ (2524 : 5 - 11) ได้แบ่งกระบวนการวางแผนเป็น 4 ขั้น ได้แก่ ขั้นเตรียมการหรือขั้นก่อนวางแผน ขั้นวางแผน ขั้นดำเนินการ ขั้นติดตามประเมินผล ดังแผนภูมิที่ 1 ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 กระบวนการวางแผนตามแนวคิดของ สนานจิตร์ สุคนธ์ทรัพย์

ที่มา : สนานจิตร์ สุคนธ์ทรัพย์ แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการวางแผน เอกสารประกอบการสอนการวางแผนการศึกษา (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.), หน้า 5

1. ขั้นเตรียมการหรือขั้นก่อนวางแผน ประกอบด้วยกิจกรรม ดังต่อไปนี้

1.1 จัดตั้งองค์กร หรือมอบหมายบุคคลที่เหมาะสมให้รับผิดชอบในการวางแผนในกรณีของหน่วยงานที่มีกอง ฝ่าย หรืองานที่รับผิดชอบการวางแผนโดยตรง การประสานงานเรื่องการจัดทำแผนก็จะเป็นหน้าที่ของหน่วยงานย่อยๆ นั้นๆ

1.2 กำหนดวิธีการวางแผน เช่น การตั้งกรรมการ การกำหนดรูปแบบให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม กำหนดขั้นตอน และระยะเวลาในการวางแผน

1.3 กำหนดรูปและของการบริหารให้สอดคล้องกับวิธีการวางแผน เช่น กำหนดว่าการจัดตั้งงบประมาณให้จัดตั้งตามแผนเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณ จะต้องพิจารณาตามลำดับความสำคัญของโครงการที่กำหนดไว้

1.4 วางระบบข้อมูลเพื่อการบริหารโดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการใช้ข้อมูล จากเรื่องที่จะต้องตัดสินใจ กำหนดรายการข้อมูล กำหนดวิธีการ เครื่องมือ ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ผู้รับผิดชอบข้อมูล

2. ชั้นวางแผน ประกอบด้วย กิจกรรมดังต่อไปนี้

2.1 การระบุความจำเป็น หรือปัญหาในการประเมินความจำเป็น หรือปัญหาที่ต้องมีการป้องกันแก้ไข หรือพัฒนาในแต่ละช่วงเวลาของแผน ซึ่งอาจพิจารณาจากข้อมูล ดังนี้

2.1.1 นโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.1.2 เกณฑ์มาตรฐาน

2.1.3 ผลการวิจัย ผลการประเมินโครงการ

2.1.4 ความเปลี่ยนแปลงที่ควรจะทำให้เกิดขึ้นในอนาคต เพื่อป้องกันปัญหาแก้ไขปัญหา หรือการพัฒนาการศึกษา สภาพที่เป็นอยู่ ทำได้โดยการสำรวจข้อมูลในเรื่องที่กำหนดไว้เป็นสภาพที่ควรจะเป็น ซึ่งอาจใช้วิธีต่างๆ

2.2 การจัดลำดับความสำคัญของความจำเป็นของปัญหา เมื่อได้ปัญหาแล้วก็ต้องมีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา เพราะปัญหาที่มีอยู่อาจไม่สามารถแก้ไขได้หมดในแต่ละช่วงเวลาของแผน เนื่องจากทรัพยากรมีจำกัด จึงต้องมีการจัดลำดับความสำคัญไว้ ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการได้ทั้งหมด จะได้เลือกดำเนินการได้ตามลำดับความสำคัญได้ทันที การจัดลำดับความสำคัญอาจพิจารณาจาก

2.2.1 ความร้ายแรงของปัญหา

2.2.2 ผลกระทบที่จะตามมาหากไม่แก้ปัญหา

2.2.3 ความสอดคล้องกับนโยบาย

2.3 กำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา

2.3.1 ระบุสาเหตุของปัญหาให้ครบถ้วน ขั้นตอนนี้มีความสำคัญ เนื่องจากการแก้ปัญหาโดยพิจารณาจากลักษณะปัญหาแล้วแก้ไขทันที อาจทำให้การแก้ปัญหาไม่ตรงกับสาเหตุของปัญหา และทำให้ปัญหานั้นคงอยู่ หรือเกิดผลกระทบอื่นๆต่อไปได้อีก

2.3.2 กำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาตามสาเหตุของปัญหา โดยระบุทางเลือกที่จะนำไปสู่การให้ผลบรรลุวัตถุประสงค์ให้มากที่สุด

2.4 กำหนดวัตถุประสงค์ และนโยบายให้ครอบคลุมปัญหาที่จะดำเนินการในแต่ละช่วงของแผน

2.5 กำหนดแผนงาน และโครงการที่จะตอบสนองนโยบายให้กับผู้มีอำนาจอนุมัติในหลักการ

2.6 ส่งแผนงาน และโครงการที่จะตอบสนองนโยบายให้กับผู้มีอำนาจอนุมัติในหลักการ

2.7 จัดทำรายละเอียดแผนงาน หรือโครงการตามวงเงินที่ได้รับ

3. ขั้นตอนการ ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

3.1 การเตรียมการเพื่อดำเนินการ นอกเหนือจากการเตรียมใจให้ผู้เกี่ยวข้องกับการวางแผนยอมรับในแผน เพื่อให้การนำแผนไปใช้โดยอาจให้มีส่วนร่วมในการวางแผนตั้งแต่ระบุปัญหาแล้ว ยังต้องมีการเตรียมให้บุคลากรสามารถปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกันในแต่ละขั้นตอนการดำเนินการ โดยมีการจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน มอบหมายงาน สื่อสารเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ให้เข้าใจตรงกัน และในบางกรณีอาจต้องฝึกการปฏิบัติงานบางอย่าง ให้คำชี้แจงเกี่ยวกับกระบวนการทำงานเพื่อให้ตารางการปฏิบัติงานเป็นกลไกการควบคุมให้เกิดการปฏิบัติงานตามแผนหรือการพัฒนาบุคลากรได้

3.2 การดำเนินการในขั้นนี้ เป็นการปฏิบัติไปตามบทบาทที่กำหนดไว้ ได้แก่

3.2.1 ผู้บริหารให้ทรัพยากรให้ตรงประเภท เพียงพอ คุณภาพดี ทันเวลา ให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ ประเมินระหว่างดำเนินการ นำผลที่ได้รับไปปรับปรุงดำเนินการ

3.2.2 ผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติงานไปตามแผน

4. ขั้นตอนติดตาม ประเมินผล กิจกรรมที่ทำในขั้นตอนนี้ ได้แก่

4.1 กำหนดเกณฑ์ในการประเมินต้องกำหนดตั้งแต่ก่อนดำเนินการให้ผู้ประเมินรับรู้ตรงกันเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน

4.2 วัดผล และค่าใช้จ่ายที่ใช้ไป

4.3 เปรียบเทียบผลที่ได้กับเกณฑ์บันทึกความแตกต่าง

4.4 รายงานไปยังผู้เกี่ยวข้อง เน้นจุดที่แตกต่างจากเป้าหมาย

4.5 นำผลการประเมินที่ได้ไปเป็นข้อมูลป้อนกลับในการดำเนินงานในครั้งต่อไป

เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ (2529 : 29 - 30) ได้แบ่งขั้นตอนของการวางแผนเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการวางแผน เป็นขั้นตอนเตรียมการ ได้แก่ การจัดหน่วยงานเพื่อทำ

หน้าที่วางแผน จัดรูปโครงสร้างระบบงานและกลไกต่างๆ การสร้างเครื่องมือ และหาวิธีปฏิบัติในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล

2. ขั้นตอนการวางแผน เป็นขั้นตอนการดำเนินการวางแผนสรุปได้ ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์วินิจฉัย คือ การวิเคราะห์วินิจฉัยสภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาของประเทศรวมทั้งความสัมพันธ์กับปัจจัยอื่นๆภายนอก ซึ่งการวินิจฉัยจะช่วยให้เห็นความสำเร็จ ข้อบกพร่อง หรือความล้มเหลวในการจัดการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ

2.2 การกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย และค่าใช้จ่าย หลังจากทีวิเคราะห์วินิจฉัยสภาพปัญหา และประเมินความต้องการในอนาคตแล้วจึงกำหนดวัตถุประสงค์

2.3 นโยบายในการพัฒนาการศึกษาตามช่วงเวลาที่กำหนด จากนั้นกำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณ และคุณภาพตลอดจนกำหนดค่าใช้จ่ายที่จะใช้ในอนาคต

2.4 การทดสอบความเป็นไปได้เป็นการตรวจสอบให้แน่ใจอีกครั้งว่า เป้าหมายที่ได้วางไว้นั้นเป็นไปได้ และมีความแน่นอน

3. ขั้นตอนกำหนดหรือจัดทำแผน เป็นการกำหนด หรือการจัดทำแผนโดยมีการระบุสาระสำคัญ แนวนโยบาย ทางเลือกให้ผู้บริหารตัดสินใจโดยสาระสำคัญของตัวแผนต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี

3.1 มีความกะทัดรัดชัดเจน คือ ความชัดเจนทั้งเนื้อหา ข้อมูล ตัวเลข และสาระที่สำคัญต่างๆ

3.2 ให้มีความสมบูรณ์ในตัวเอง คือ ให้มีส่วนประกอบของแผนครบถ้วน

4. ขั้นตอนจัดทำรายละเอียดของแผนเป็นการทำแผนเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ และเป็นการตรวจสอบให้แน่ใจอีกครั้งว่าเป้าหมายที่วางไว้เป็นไปได้หรือไม่ และมีความแน่นอน โดยมีการกำหนดให้มีความสัมพันธ์กัน 2 ทาง คือ

4.1 การกำหนดหรือการจัดทำแผนระดับย่อย คือ การแบ่งกลุ่มเป้าหมาย และทรัพยากรระดับชาติให้ออกเป็นหน่วยย่อยๆตามหน่วยทางภูมิศาสตร์

4.2 การจัดทำแผน (Program) คือ การจำแนกแผนออกไปตามสาขางานต่างๆซึ่งแต่ละงานมุ่งให้บรรลุจุดหมายอย่างเดียวกัน แต่ละสาขานี้เรียกว่า แผนงาน โดยปกติแผนงานหนึ่งๆจะประกอบด้วยกิจกรรมทั้งหมดซึ่งควบคุมโดยหน่วยงานบริหารเดียว หรือจำเป็นต้องพึ่งพาและดำเนินการในกิจกรรมทั้งหมดไปพร้อมกันหรือต่อเนื่องกัน และในแผนหนึ่งๆจะประกอบด้วยโครงการต่างๆแต่ละโครงการมีจุดประสงค์และเป้าหมายเฉพาะในโครงการหนึ่งๆจะมีรายละเอียดเกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการ กิจกรรมที่จะดำเนินงาน ค่าใช้จ่าย และระยะเวลา

5. ขั้นการนำแผนไปปฏิบัติ เป็นการนำแผนพัฒนาไปใช้ เริ่มเมื่อโครงการต่างๆ นำแผนไปปฏิบัติ จุดนี้เป็นจุดประสมประสานการวางแผนเข้ากับการจัดการศึกษา เพราะการนำแผนไปปฏิบัตินี้ จะต้องจัดทำแผนประจำปี หรือการจัดทำงบประมาณประจำปี ณ จุดนี้ทั้งทรัพยากรทั้งคน เงิน และวัสดุ จะได้รับการจัดสรรให้แก่โครงการ เพื่อดำเนินงาน ถ้าการจัดสรรงบประมาณเป็นไปตามที่เสนอ การปฏิบัติตามแผนจะเป็นไปได้ง่าย การปฏิบัติที่แท้จริง คือ การลงมือทำงานตามโครงการ

6. ขั้นการประเมินผล ปรับแผนและจัดทำแผนใหม่ ในขณะที่ได้นำแผนไปปฏิบัติแล้ว จะต้องเริ่มดำเนินการติดตาม ควบคุมและกำกับการทำงานเพื่อตรวจสอบว่ามีการปฏิบัติจริงหรือไม่ ในการติดตามและกำกับงาน อาจดูรายงานการตรวจเยี่ยมและการนิเทศ ในด้านการประเมินผล โดยปกติ มักจะกำหนดให้มีการประเมินเป็นระยะ โดยการประเมินผลอาจจะเป็นการประเมินผลโครงการ โดยประเมินผลระหว่างดำเนินงานเพื่อปรับปรุงโครงการ และประเมินผลสรุป หรือผลรวมเมื่อโครงการสิ้นสุดแล้ว

ประมวล เสนาฤทธิ (ม.ป.ป. : 6 - 7) ได้แบ่งกระบวนการวางแผนเป็น 5 ขั้น ดังนี้

1. การเตรียมการ เป็นการกำหนดวิธีการวางแผน กำหนดโครงสร้าง กลไกการทำงาน รวบรวมข้อมูลที่สำคัญ กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาการศึกษา

2. การวางแผน เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด และนักวางแผนมักจะนึกถึงเฉพาะขั้นตอนนี้กันเป็นส่วนใหญ่ และมีกิจกรรมหลักๆที่ขั้นตอนนี้ต้องปฏิบัติ คือ

2.1 การศึกษาวิจัยสถานการณ์เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันทางการศึกษา

2.2 การกำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาในอนาคต

2.3 การประมาณการวงเงินค่าใช้จ่าย

2.4 กำหนดเป้าหมาย และลำดับความสำคัญ

2.5 การทดสอบแนวทาง เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

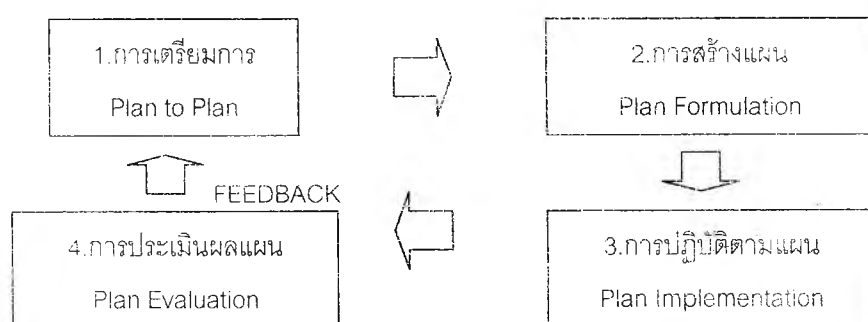
3. การจัดทำแผน เป็นการเตรียมเอกสารแผนที่ระบุการทำงาน เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายและนโยบาย เพื่อให้หน่วยงานหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจพิจารณาให้ความเห็นชอบ และมอบหมายให้ฝ่ายปฏิบัตินำไปจัดทำแผนอย่างละเอียดต่อไป

4. การจัดทำรายละเอียดของแผน เนื่องจากการจัดทำแผนไม่ได้ระบุรายละเอียดไว้พอที่จะนำไปปฏิบัติหลังจากที่มีการอนุมัติแผนแล้ว หน่วยงานที่รับผิดชอบจำเป็นต้องจัดทำรายละเอียดเป็นแผนงาน/โครงการต่อไป

5. การนำแผนไปปฏิบัติ ได้แก่ การจัดทำแผนประจำปี เพื่อประกอบในการขอ งบประมาณ และแผนปฏิบัติการประจำปี หลังจากที่ได้รับอนุมัติงบประมาณแล้ว หมายถึง การ บริหารและการจัดการ

6. การติดตามประเมินผล และปรับปรุงแผน เมื่อมีการนำแผนไปปฏิบัติแล้ว เพื่อตรวจสอบ ผลการปฏิบัติงานและรวบรวมข้อมูลสำหรับปรับปรุงหรือเตรียมการวางแผนในครั้งต่อไป

เอกชัย กิสุขพันธ์ (2538 : 37 - 39) ได้แบ่งกระบวนการวางแผนไว้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 กระบวนการวางแผนตามแนวคิดของเอกชัย กิสุขพันธ์

ที่มา : เอกชัย กิสุขพันธ์, การบริหาร : ทักษะและการปฏิบัติ

(พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2538) หน้า 37

ดังนี้

1. การเตรียมการ หมายถึงการเตรียมการก่อนการวางแผน ซึ่งมีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ

1.1 นโยบายและเป้าหมายขององค์กรต้องการอะไร

1.2 วิเคราะห์สภาพการณ์ปัจจุบัน งานในหน้าที่ความรับผิดชอบ ตลอดจนความพร้อมในการทำงาน

1.3 วัตถุประสงค์และความต้องการสอดคล้องและนโยบายและเป้าหมายขององค์กรหรือไม่

1.4 สภาพแวดล้อมปัจจุบัน และโอกาสเอื้ออำนวยให้มากน้อยเพียงใด

1.5 ผลสำเร็จที่ต้องการภายในระยะเวลาที่กำหนด

1.6 ข้อมูลต่างๆที่ต้องการ และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแผน มีใครบ้าง

2. การสร้างแผน หมายถึงการกำหนดแผนที่ต้องการขึ้นมาให้ชัดเจน มีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

- 2.1 มาตรฐาน หรือคุณภาพงานที่ต้องปฏิบัติ
- 2.2 มีทางเลือก หรือกิจกรรมอะไรบ้างที่ต้องปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุตามต้องการ
- 2.3 อุปสรรค หรือข้อจำกัดที่จะเกิดขึ้น และวิธีการแก้ไขอุปสรรคหรือข้อจำกัดนั้นๆ
- 2.4 ตัดสินใจเกี่ยวกับทางเลือกหรือกิจกรรมที่คิดว่าดีที่สุด และเหมาะสมกับ

สถานการณ์

- 2.5 กำหนดขั้นตอนของการปฏิบัติงาน
- 2.6 ทรัพยากรที่ต้องการเพื่อสนับสนุนการทำงานมีอะไรบ้าง
- 2.7 เขียนเป็นแผนให้ชัดเจน โดยมีการกำหนดช่วงระยะเวลาเริ่มต้นสิ้นสุด และผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรม

ผิดชอบแต่ละกิจกรรม

3. การปฏิบัติตามแผนหมายถึง การนำแผนที่สร้างขึ้นไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติดังนี้

- 3.1 กำหนดคนที่จะรับผิดชอบในการปฏิบัติ และการควบคุมงานในแต่ละส่วน
- 3.2 ประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามแผน ก่อนที่จะมอบหมายงานให้รับผิดชอบไปปฏิบัติ

จะมอบหมายงานให้รับผิดชอบไปปฏิบัติ

- 3.3 จัดสรรทรัพยากรสนับสนุนการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและเพียงพอ
- 3.4 กำหนดรูปแบบความร่วมมือ และการประสานงานกับหน่วยงานอื่น หรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับแผน

3.5 การนิเทศ (Supervision) ช่วยเหลือแนะนำในการปฏิบัติงาน

3.6 การควบคุมกำกับ และติดตามผลการปฏิบัติงานตามแผนซึ่งอาจจะใช้เทคนิค PPBS, PERT / CPM หรือ Gantt Chart ช่วยในการควบคุมก็ได้

4. การประเมินผลแผน หมายถึง การประเมินผลการปฏิบัติงานว่าได้บรรลุผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ การประเมินผลแผนนี้เป็นการประเมินผลเพื่อ Feedback กลับไปยังขั้นที่ 1 ของกระบวนการวางแผน สำหรับกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ มีดังนี้

- 4.1 ผลการปฏิบัติงานได้ตามที่ต้องการมากน้อยเพียงใด
- 4.2 ปัญหาและอุปสรรคที่พบ
- 4.3 ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผน
- 4.4 สมควรที่จะมีการทบทวนแผน ปรับแผนหรือไม่

กรมสามัญศึกษาได้แบ่งกระบวนการวางแผนไว้ 5 ขั้น ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2541 : 10 -13)

1. ขั้นเตรียมการวางแผน (Preplanning) เป็นการเตรียมการด้านต่างๆโดยให้มีการวางแผนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วย

- 1.1 จัดองค์ประกอบการวางแผน
- 1.2 จัดตั้งคณะกรรมการการวางแผน
- 1.3 พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการวางแผน
- 1.4 วิเคราะห์สภาพปัญหา และความต้องการของโรงเรียน

2. ขั้นวางแผน (Planning) เป็นการดำเนินการวางแผน หรือจัดทำแผน ประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมาย มาตรการ แผนงาน งาน โครงการที่จะดำเนินการ ซึ่งมีดังต่อไปนี้

- 2.1 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษา ระยะ 5 ปี
- 2.2 จัดทำรายละเอียดงาน / โครงการระยะ 5 ปี
- 2.3 จัดทำเอกสารแผนพัฒนาการศึกษา ระยะ 5 ปี
- 2.4 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษา ระยะ 5 ปี
- 2.5 จัดทำรายละเอียดงาน / โครงการประจำปี
- 2.6 จัดทำเอกสารแผนพัฒนาการศึกษาประจำปี
- 2.7 ขออนุมัติงบประมาณ
- 2.8 จัดทำเอกสารแผนปฏิบัติการประจำปี

3. ขั้นปฏิบัติตามแผน (Plan Implementation) เป็นการนำแผนงานโครงการที่กำหนดไว้ไปดำเนินการตามขั้นตอน และระยะเวลาที่กำหนด

4. ประเมินผลการปฏิบัติตามแผน (Plan Evaluation) ซึ่งประกอบด้วย

- 4.1 กำกับ การควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณ
- 4.2 นิเทศ การติดตามผล
- 4.3 ประเมินผลงาน / โครงการรวมทั้งการประเมินผลกระบวนการวางแผน

5. ขั้นปรับปรุงหรือจัดทำแผนใหม่ (Revision or Repanning) เป็นการนำผลการประเมินมาพิจารณาปรับแผน หรือปรับปรุงกระบวนการวางแผนให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น ซึ่งแผนบางส่วนอาจต้องจัดทำใหม่รวมทั้งการจัดทำแผนตามวงจรในรอบปีต่อไปด้วย

LeBreton and Henning (1961 : 14 - 21) ได้แบ่งขั้นตอนการวางแผน สรุปได้ ดังนี้

1. พิจารณาความจำเป็นที่ต้องมีการวางแผน
2. กำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับนโยบายส่วนใหญ่ขององค์กร
3. การเตรียมหัวข้อกว้างๆของแผน
4. เสนอขอความเห็นจากผู้มีอำนาจเพื่อรับหลักการ
5. กำหนดความรับผิดชอบของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ในการจัดทำแผน
6. กำหนดรายละเอียดของแผน แบ่งแผนใหญ่ออกเป็นแผนย่อย แล้วจัดทำรายละเอียดทุกส่วน

ละเอียดทุกส่วน

7. ติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อมูลที่ต้องการ
8. รวบรวมข้อมูลที่จำเป็นต่อการวางแผน
9. การประเมินข้อมูล
10. เรียบเรียงข้อสรุปและจัดทำแผนชั่วคราว
11. ทดสอบส่วนต่างๆของแผนชั่วคราว
12. การเตรียมแผนขั้นสุดท้าย
13. ทดสอบแผนและพิจารณาปรับปรุงตามความจำเป็น
14. เสนอแผนเพื่อขอรับการอนุมัติ
15. มอบหมายแผนที่ได้รับอนุมัติแล้ว ให้ผู้ปฏิบัตินำไปดำเนินการ
16. ผู้ปฏิบัติตามแผนทำความเข้าใจแผนตั้งแต่วัตถุประสงค์ นโยบาย แนวปฏิบัติตลอดจนเทคนิคต่างๆที่ใช้ในแผนทั้งหมดซึ่งอาจต้องมีการอบรมชี้แจงด้วย
17. ศึกษาปฏิกริยาหรือทัศนคติของผู้ปฏิบัติตามแผน
18. กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ปฏิบัติตามแผน
19. จัดคณะบุคคลที่จะปฏิบัติงานตามแผนและมอบหมายความรับผิดชอบให้
20. การเตรียมการเพื่อปฏิบัติตามแผนเช่นชี้แจงให้ผู้ปฏิบัติทราบถึงแผนทั้งหมด หน้าที่

ความรับผิดชอบ และระยะเวลาที่ต้องทำงานให้เสร็จ เป็นต้น

21. เริ่มดำเนินงานและทำสัญญาหรือข้อตกลงต่างๆที่เกี่ยวข้อง
22. ชี้แจงให้บุคลากรในองค์กรทราบถึงแผนงาน/โครงการ
23. ทำความเข้าใจในรายละเอียด ระหว่างผู้ร่วมงานกับผู้รับผิดชอบที่จะปฏิบัติตามแผนนั้น เป็นการทบทวนความเข้าใจของผู้ร่วมปฏิบัติงานว่ามีความเข้าใจตรงกันหรือไม่ เพียงใด
24. กำหนดแผนควบคุมงาน และชี้แจงผู้ร่วมงานทราบ

25. รวบรวมตัวเลข ข้อมูลที่แสดงถึงความก้าวหน้าของแผน
26. การตรวจสอบและประเมินตัวเลข ข้อมูลที่ได้ว่ามีความถูกต้อง หรือเหมาะสม และตรงตามความเป็นจริงหรือไม่ เพียงใด
27. การปรับปรุงการปฏิบัติตามแผนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เท่าที่ความยืดหยุ่นของแผนจะอำนวยให้
28. รายงานผลการปฏิบัติงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ

จากแนวคิดของนักวิชาการด้านการวางแผนที่ได้กล่าวถึงกระบวนการวางแผนข้างต้นนี้ และผู้วิจัยใช้เป็นกรอบในการดำเนินการวิจัยเรื่อง การศึกษาการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยการนำมาประมวลเป็นกรอบของขั้นตอนการวางแผนเป็น 5 ขั้น ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2541:10 – 13 ; สมพงษ์ เกษมสิน, 2521 : 92 – 96 ; สนานจิตร์ สุคนธ์ทรัพย์, 2524 : 5 – 11 ; เจือจันทร์ จงสถิตอยู่, 2529 : 29 – 30 ; ประมวล เสนาฤทธิ์, ม.ป.ป. : 6 – 7 ; เอกชัย กิษฐพันธ์, 2538 : 37 – 39 ; LeBreton and Henning, 1961)

1. ขั้นเตรียมการวางแผน (Preplanning) หมายถึง การเตรียมการก่อนการวางแผน ซึ่งมีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้
 - 1.1 การประชุมชี้แจงนโยบาย
 - 1.2 การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะแก่บุคลากร
 - 1.3 การแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ
 - 1.4 วิเคราะห์สภาพการณ์ปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการจำเป็นของโรงเรียน
 - 1.5 การรวบรวมข้อมูล
2. ขั้นวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดแผนที่ต้องการขึ้นมาให้ชัดเจน มีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้
 - 2.1 การกำหนดวัตถุประสงค์
 - 2.2 การกำหนดแนวทางการวางแผน
 - 2.3 การกำหนดระยะเวลา
 - 2.4 การกำหนดคน เงิน วัสดุ
3. ขั้นปฏิบัติตามแผน (Plan Implementation) หมายถึง การนำแผนที่สร้างขึ้นไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

- 3.1 การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจก่อนนำแผนไปใช้
- 3.2 การส่งเสริม สนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวก
- 3.3 การนิเทศ (Supervision) กำกับ ติดตามผลการปฏิบัติตามแผน
4. **ขั้นประเมินผลการปฏิบัติตามแผน (Plan Evaluation)** หมายถึง การประเมินผลการปฏิบัติงานว่าได้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ โดยมีกิจกรรมที่ปฏิบัติ ดังนี้
 - 4.1 การแต่งตั้งคณะกรรมการประเมิน
 - 4.2 การกำหนดช่วงเวลาการประเมิน
 - 4.3 การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน
 - 4.4 การกำหนดแนวทางการประเมิน
 - 4.5 การสรุปรายงานผลการประเมิน
5. **ขั้นปรับปรุง/จัดทำแผนใหม่ (Replanning)** เป็นการนำผลการประเมินไปเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการจัดทำแผนใหม่ให้มีความเหมาะสม

จากการทบทวนวรรณคดีเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนซึ่งประกอบด้วย ความหมายของการวางแผน ซึ่งหมายถึง การเตรียมการกำหนดแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนไว้ล่วงหน้า ความสำคัญของการวางแผน คือ เป็นการพัฒนาองค์กรให้เจริญก้าวหน้า และเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรขององค์กรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประเภทของแผนมีหลายประเภทแล้วแต่จะเรียกและแบ่งกันไป แต่สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ แผนจะต้องมีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการซึ่งได้รับผลกระทบจากวัฒนธรรมขององค์กรที่แตกต่างกัน กระบวนการวางแผน ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้น ซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ (1) ขั้นเตรียมการวางแผน (Preplanning) (2) ขั้นวางแผน (Planning) (3) ขั้นปฏิบัติตามแผน (Plan Implementation) (4) ขั้นประเมินผลการปฏิบัติตามแผน (Plan Evaluation) (5) ขั้นปรับปรุง/จัดทำแผนใหม่ (Replanning)

ตอนที่ 2 การประกันคุณภาพการศึกษาของกรมสามัญศึกษา

1. ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาได้มีนักวิชาการให้ทัศนะเกี่ยวกับความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้แตกต่างกัน ดังนี้

ไพบูลย์ แจ่มพงษ์ (2541 : 7) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา คือ มาตรการที่กำหนดแนวปฏิบัติหรือแนวทางในการดำเนินงานในการจัดการศึกษาเพื่อจะช่วยให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนมีหลักประกันว่านักเรียนจะมีมาตรฐานการศึกษาเป็นที่ยอมรับของสังคม

กรมสามัญศึกษา (2542 : 14) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา คือ การดำเนินการต่างๆในกระบวนการจัดการศึกษาตั้งแต่การวางแผนไว้ตั้งแต่ต้นเพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความมั่นใจ และเป็นหลักประกันต่อผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

วารินทร์ สิ้นสูงสุด (2542 : 119) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา คือ กิจกรรมหรือแนวปฏิบัติใดๆที่หากได้ดำเนินการตามระบบและแผนที่ได้วางไว้แล้ว จะทำให้เกิดความมั่นใจว่าจะได้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

วิรุฬห์ แสงงาม (2543 : 14) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่าเป็นกิจกรรม หรือแนวปฏิบัติที่เมื่อโรงเรียนดำเนินการตามกระบวนการหรือแผนที่วางไว้แล้วจะสร้างความมั่นใจให้ชุมชน และสังคมว่าผลผลิตของการศึกษา คือ นักเรียนได้มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์และคาดหวัง

วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์ และดิเรก วรรณเศียร (2544 : 23) ได้นิยามคำว่า การประกันคุณภาพการศึกษาว่า เป็นการประกันคุณภาพของกระบวนการบริหารและการให้บริการทางการศึกษา ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำที่กำหนด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการให้หลักประกันต่อสาธารณชนว่าสถาบันการศึกษาจะพยายามทำหน้าที่อย่างดีที่สุดเพื่อให้ผู้เรียนที่จบออกมามีคุณภาพ

ดังนั้นในทัศนะของผู้วิจัยจึงสรุปว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมได้ว่า

โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนจบการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

2. หลักการในการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษามีหลักการที่มิ้นกวิชาการให้ทัศนะไว้ มีดังนี้
 อารุง จันทวานิช (2540 :128) ได้ให้หลักการในการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ ดังนี้

1. การสร้าง ความมั่นใจ และความพึงพอใจในคุณภาพการศึกษา
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการศึกษาของทุกฝ่ายทั้งผู้ให้และผู้รับบริการ
3. ความร่วมมือทางวิชาการขององค์กร บุคลากรในพื้นที่
4. การดำเนินงานเน้นคุณภาพในการปฏิบัติงานทุกระดับและทุกขั้นตอน
5. มีการติดตามตรวจสอบการดำเนินงาน
6. มีการรายงานผลสู่สาธารณชนและผู้เกี่ยวข้อง

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542 :151) ได้ให้หลักการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ ดังนี้

1. รัฐกระจายอำนาจกำหนดนโยบายการบริหาร งานวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและทรัพยากรในเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียนทุกระดับ และทุกประเภท
2. รัฐสนับสนุนให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบในการจัดการศึกษา
3. รัฐจะต้องจัดให้มีการควบคุมคุณภาพการศึกษา มีระบบการตรวจสอบ และแทรกแซงคุณภาพการศึกษา และระบบการประเมินคุณภาพการศึกษา

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปว่า หลักการประกันคุณภาพการศึกษาคือการสร้างความมั่นใจ ความพึงพอใจในคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน โดยรัฐจะต้องกระจายอำนาจทางการศึกษา และให้อิสระแก่โรงเรียนในการบริหาร และจัดการเพื่อควมมีคุณภาพ ในขณะที่เดียวกันโรงเรียน ก็จะต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาการดำเนินงานทุกขั้นตอนสามารถติดตาม ตรวจสอบได้ และมีการรายงานสู่สาธารณชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง

3. แนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาการศึกษาที่ช่วยสร้างความพึงพอใจและความเชื่อมั่นให้กับผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมว่า ผู้เรียนที่จบการศึกษาจะมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยมีแนวคิดหลัก ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 5 - 6)

3.1 การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา (Children – Centered Development) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ทั้งปวง และยึดประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญโดยมีความเชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต

3.2 การให้โรงเรียนเป็นฐานในการบริหารจัดการ (School – Based Management :SBM) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้โรงเรียนมีอำนาจในการตัดสินใจบริหารจัดการศึกษาด้วยตนเองซึ่งมีความเชื่อว่า โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการผลิตที่สามารถสร้างผลผลิต คือ ผู้เรียนให้มีคุณภาพดี

3.3 การมีส่วนร่วมและการร่วมคิดร่วมทำ (Participation & Collaboration) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้การศึกษาเป็นแหล่งของสาธารณชนที่ทุกคนทุกส่วนของสังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับบุคคลทุกคนและกับสังคมโดยส่วนรวม การศึกษาจึงเป็นเรื่องของทุกคน (All for Education) โดยแนวความคิดนี้เชื่อว่าการให้ทุกคนทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมคิดและร่วมดำเนินการในการจัดการศึกษาตลอดจนการมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินและประกันคุณภาพการศึกษาจะทำให้เกิดความรู้สึกมีความเป็นเจ้าของ

3.4 การกระจายอำนาจทางการศึกษา (Decentralization of Education) เป็นแนวคิดที่มุ่งกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษา (Stakeholders) ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด ได้แก่โรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม แนวความคิดนี้เชื่อว่าการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการศึกษามากขึ้น

3.5 การแสดงความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้ (Accountability) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้สถานศึกษาแสดงความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษา (Authorities) ต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ได้มาตรฐานซึ่งสามารถให้ผู้

ปกครอง ชุมชน สังคมและหน่วยงานต้นสังกัดตรวจสอบได้ เพื่อเป็นหลักประกันและสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมได้อย่างแท้จริง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเป็นระบบในการสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธาที่สถานศึกษาจะต้องสร้างความมั่นใจแก่นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่าโรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามมาตรฐาน โดยมีแนวคิดหลัก ได้แก่ การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child – Centered Development) การใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหารจัดการ (School – Based Management) การมีส่วนร่วมและการร่วมคิดร่วมทำ (Participation and Collaboration) การกระจายอำนาจทางการศึกษา (Decentralization of Education) การแสดงความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability)

4. วัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษา

กรมสามัญศึกษาได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษา ไว้ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, ม.ป.ป. : 3 - 4)

4.1 เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และได้รับ และได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาจากองค์กรการประกันคุณภาพการศึกษา

4.2 เพื่อให้ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมเกิดความมั่นใจเชื่อว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนักเรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา เป็นที่ยอมรับของสังคม

4.3 เพื่อส่งเสริมให้ชุมชน และองค์กรต่างๆ มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า กรมสามัญศึกษาได้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และเพื่อให้ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมเกิดความมั่นใจว่า โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนักเรียนจบการศึกษามีคุณธรรม ตลอดจนเพื่อชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

5. เป้าหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

กรมสามัญศึกษาได้กำหนดเป้าหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ ดังต่อไปนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 3 - 4)

5.1 ในปี 2542 สถานศึกษาทุกโรงเรียนมีการดำเนินการในระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

5.2 ภายในปี 2543 สถานศึกษาที่ดำเนินการจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาแล้ว ผ่านการประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาภายใน

5.3 ภายในปี 2545 สถานศึกษาที่ดำเนินการจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาแล้ว ผ่านการประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30

5.4 ภายในปี 2548 สถานศึกษาที่ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาผ่านการประเมิน และรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60

5.5 ภายในปี 2550 สถานศึกษาที่มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทุกโรงเรียนผ่านการประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า เป้าหมายในอนาคตของการประกันคุณภาพการศึกษาของกรมสามัญศึกษาคือโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษาที่ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาผ่านการประเมินและรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 ภายในปี 2548 และโรงเรียนในสังกัดที่มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทุกโรงเรียนผ่านการประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาภายใน ปี 2550

6. นโยบายและมาตรการในการประกันคุณภาพการศึกษา

กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดนโยบายและมาตรการในการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ ดังต่อไปนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 3 - 4)

6.1 นโยบาย

6.1.1 เร่งรัดพัฒนาให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน เพื่อพัฒนา

คุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานทัดเทียมกัน โดยมุ่งเน้นให้มีการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพ ตลอดจนการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษา

6.1.2 ส่งเสริมให้สถานศึกษามีการพัฒนาเข้าสู่การประกันคุณภาพการศึกษา และรักษามาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาไว้ โดยมีกลไกการควบคุมคุณภาพและการตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพภายในที่เหมาะสม

6.1.3 สนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรและสถาบันต่างๆเพื่อให้เกิดการประกันคุณภาพการศึกษา และเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้สังคมได้ทราบ

6.1.4 ส่งเสริมให้มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ช่วยเหลือ สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐานการศึกษาและสนับสนุนให้โรงเรียนได้รับการประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

6.2 มาตรการ

6.2.1 จัดตั้งองค์กรเพื่อพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

6.2.2 จัดให้มีมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับมัธยมศึกษา ทั้งด้านปัจจัย กระบวนการ และการผลิต

6.2.3 พัฒนาครู ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ

6.2.4 จัดหาและพัฒนาสื่อ เอกสาร คู่มือการจัดการเรียนการสอน การนิเทศ การบริหารจัดการ และแนวดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา

6.2.5 ให้สถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา มีข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

6.2.6 ประชาสัมพันธ์สร้างความร่วมมือให้ชุมชนได้เข้าใจและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

6.2.7 พัฒนาระบบการนิเทศ กำกับ ติดตามที่มีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยเหลือและสร้างขวัญ กำลังใจให้สถานศึกษาได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

6.2.8 ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ให้ดำเนินการประเมินสถาน

ศึกษาที่ได้ผ่านการตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาภายในแล้ว เพื่อขอการรับรองผลการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก

6.2.9 จัดทำรายงานความก้าวหน้าของการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเสนอต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6.2.10 จัดให้มีมาตรการในการรักษามาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาแล้ว โดยให้มีการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาปีละ 1 ครั้ง เพื่อเตรียมรับการประเมินคุณภาพการศึกษาจากภายนอกอย่างน้อย 5 ปีต่อครั้ง

6.2.11 จัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาและนำผลมาปรับปรุงแก้ไข

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า นโยบายในการประกันคุณภาพการศึกษาของกรมสามัญศึกษา คือ การส่งเสริม สนับสนุนและเร่งรัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐานเดียวกัน

7. การกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดกลาง

การที่จะให้โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา จะจัดการศึกษาให้ได้ผลผลิตตามจุดหมายของหลักสูตรและมีคุณภาพใกล้เคียงกัน กรมสามัญศึกษาต้องมีการกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดกลางของผลผลิต ปัจจัย และกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อที่จะให้โรงเรียนดังกล่าวได้ใช้เป็นแนวทางในการบริหารการศึกษาให้ได้คุณภาพมาตรฐานและตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ ส่วนสถานศึกษาใดที่สามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสูงกว่ามาตรฐานกลางได้เป็นสิ่งที่ดี หรือโรงเรียนเห็นว่า น่าจะเพิ่มเติมมาตรฐานที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นก็สามารถทำได้ สำหรับมาตรฐานการศึกษาที่กรมสามัญศึกษากำหนดให้โรงเรียนในสังกัด ใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานทั้งด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย มีดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 21 - 30)

7.1 มาตรฐานด้านผลผลิต (Output) มีดังนี้

7.1.1 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะขั้นพื้นฐานตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน

7.1.2 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ และมีวิสัยทัศน์

7.1.3 ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

7.1.4 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

7.1.5 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา

7.1.6 ผู้เรียนรู้จักตนเอง พึ่งตนเองได้ และเป็นบุคคลิกภาพที่ดี

7.1.7 ผู้เรียนมีสุขนิสัยสุขภาพกายและจิตที่ดีปลอดจากสิ่งเสพติดให้โทษ

7.1.8 ผู้เรียนมีทักษะในการจัดการและการทำงาน รักการทำงาน มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

7.1.9 ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และปฏิบัติตามวิถีประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

7.1.10 ผู้เรียนมีจิตสำนึกที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ขนงรักษ์ภูมิปัญญาไทย ศิลปะวัฒนธรรมไทย ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

7.2 มาตรฐานด้านกระบวนการ (Process) มีดังนี้

7.2.1 มีการบริหารและการจัดการอย่างเป็นระบบ

7.2.2 มีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรขั้นพื้นฐาน และความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

7.2.3 มีการจัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ

7.2.4 มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

7.2.5 มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของผู้เรียน

7.2.6 มีการพัฒนาครูและบุคลากรอื่นให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ได้เต็มศักยภาพ

7.2.7 มีการพัฒนาครู และบุคลากรอื่นให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ได้เต็มศักยภาพ

7.3 มาตรฐานด้านปัจจัย (Input) มีดังนี้

7.3.1 ครูมีความรู้ความสามารถ และเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอน และสามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- 7.3.2 ครุมีคุณธรรม จริยธรรม และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
- 7.3.3 มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการ มีภาวะผู้นำ มนุษยสัมพันธ์ และวิสัยทัศน์
- 7.3.4 มีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์
- 7.3.5 มีหลักสูตรที่ยืดหยุ่น เหมาะสม เชื่อมต่อการเรียนรู้และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น
- 7.3.6 มีเอกสาร สื่อ วัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้
- 7.3.7 มีงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ
- 7.3.8 มีอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ
- 7.3.9 ผู้ปกครอง ชุมชนมีศักยภาพในการสนับสนุนการจัดการ และพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มาตรฐานที่กรมสามัญศึกษาจัดทำขึ้นทั้งหมด 26 มาตรฐาน จำแนกเป็นมาตรฐานด้านผลผลิต (Output) จำนวน 10 มาตรฐาน ด้านกระบวนการ (Process) จำนวน 7 มาตรฐาน และด้านปัจจัย (Input) จำนวน 9 มาตรฐาน สำหรับมาตรฐานและตัวชี้วัดที่กรมสามัญศึกษากำหนดให้โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดใช้เป็นแนวทางในการจัดทำมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน คือ 12 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1, 3, 4, 5, 7, 8 จำแนกเป็นมาตรฐานด้านผลผลิต (Output) จำนวน 6 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1, 4, 6, 7 ด้านกระบวนการ (Process) จำนวน 4 มาตรฐาน และด้านปัจจัย (Input) จำนวน 2 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 5, 6

8. โครงสร้างระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

กรมสามัญศึกษา ได้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามแนวทางที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 โดยเฉพาะการนำระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเข้าสู่โรงเรียนในสังกัดโดยใช้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาโดยกำหนดเป็นนโยบายสำคัญของกรมสามัญศึกษา (กรมสามัญศึกษา, 2543:6-7) และแบ่งโครงสร้างระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเป็น 3 ส่วน คือ การตรวจสอบคุณภาพการ

ศึกษา (Quality Control) การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา (Internal Quality Audit Intervention) การประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน (Quality Accreditation) (กรมสามัญศึกษา, 2542 : ข)

ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 8 - 10)

8.1 การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality Control) หมายถึง กระบวนการพัฒนา หรือแนวดำเนินงานเพื่อการเข้าสู่คุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย การดำเนินงาน 2 ขั้นตอน คือ

8.1.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษา (Educational Standard) เป็นการดำเนินงานเพื่อให้ได้มาตรฐานการศึกษาทั้งด้านผลผลิต (Output) ปัจจัย (Input) และกระบวนการ (Process) ซึ่งจะให้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ และประกันคุณภาพ การศึกษา

8.1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาปัจจัย ทางการศึกษาต่างๆที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย การดำเนินงานในเรื่องต่อไปนี้

8.1.2.1 การพัฒนาครูเข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ

8.1.2.2 การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ

8.1.2.3 การพัฒนาศึกษานิเทศก์เข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ

8.1.2.4 การพัฒนาผู้บริหารการศึกษาเข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ

8.1.2.5 การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการ

8.1.2.6 การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

8.1.2.7 การสนับสนุนปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน

8.2 การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา (Internal Quality Audit and Intervention) หมายถึง กระบวนการพัฒนา หรือแนวดำเนินงานเพื่อให้ได้ข้อมูล สารสนเทศ (Information) ในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย การดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ

8.2.1 การตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในของโรงเรียน เป็นการดำเนินงาน เพื่อประเมินความก้าวหน้าของการจัดการศึกษา โดยให้โรงเรียนประเมินตนเอง (School Self Evaluation) เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาแล้วจัดทำรายงานผลการจัดการศึกษาเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

8.2.2 การตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาเป็นการดำเนินงานของเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อตรวจสอบและควบคุมคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด แล้วจัดทำรายงานผลการจัดการศึกษาเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน

8.2.3 การกำหนดมาตรฐานการปรับปรุง ส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เป็นการดำเนินงานของเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อใช้มาตรฐานต่างๆในการปรับปรุง และส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

8.3 การประเมิน และรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (Quality Accreditation) หมายถึง กระบวนการพัฒนาหรือแนวดำเนินงานในการประเมินคุณภาพการศึกษาโดยมุ่งการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาซึ่งเป็นการดำเนินงานของสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษาหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง สำหรับสถานศึกษาที่ผ่านการประเมิน จะได้รับใบรับรองมาตรฐาน หรือคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานที่ให้การรับรอง และให้สถานศึกษาเฝ้าระวังรักษาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาตลอดระยะเวลาที่ให้การรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

จากองค์ประกอบหลักของการประกันคุณภาพศึกษาดังกล่าวข้างต้นนี้ สามารถแสดงโครงสร้างการประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษาได้ ดังแผนภูมิที่ 3 ต่อไปนี้

จากการทบทวนวรรณคดีเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาของกรมสามัญศึกษาจึงสรุปได้ว่าการประกันคุณภาพการศึกษาของกรมสามัญศึกษาเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมได้ว่าโรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนจบการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาเป็นที่ยอมรับ

ของสังคม ซึ่งมีหลักการแนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษา คือ การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา การมีส่วนร่วมและการร่วมคิดร่วมทำ การกระจายอำนาจทางการศึกษา การแสดงความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาจากองค์กรการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อให้ผู้ปกครองชุมชนและสังคมเกิดความมั่นใจเชื่อว่าโรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนักเรียนจบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาเป็นที่ยอมรับของสังคม และเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนและองค์กรต่างๆมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

สำหรับโครงสร้างระบบการประกันคุณภาพการศึกษาแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (Quality Control)
2. การตรวจสอบ ทบทวน และประกันคุณภาพการศึกษา (Internal Quality Audit Interview)
3. การประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษา (Quality Accreditation)

ตอนที่ 3 การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา

การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาเป็นกระบวนการที่จะสร้างความมั่นใจให้ผู้บริหาร ครูและบุคลากรของโรงเรียน ตลอดจนผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมมีความเชื่อมั่นได้ว่า โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนจบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และเป็นที่ยอมรับของสังคม กระบวนการในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนควรมีขั้นตอนหรือแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของกรมสามัญศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีแนวทางในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา 6 ขั้นตอน ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 23 - 84)

1. การศึกษาและการเตรียมการ

การศึกษาและการเตรียมการที่จะพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาโดยการแต่งตั้งคณะทำงานศึกษาและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้ดำเนินการศึกษาแนวคิด รูปแบบ วิธีการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา มีการวิเคราะห์

สังเคราะห์จากเอกสาร สื่อต่างๆ พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ประสานงานในการสร้างสื่อ/เอกสาร/คู่มือและเครื่องมือเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนให้มีระบบ และมีคุณภาพ การให้การศึกษแก่ครูและบุคลากรได้ตระหนักในคุณค่า และ ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา และการแต่งตั้งคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การศึกษาและการเตรียมการเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการที่ทำให้ ครู-อาจารย์และบุคลากรทุกคนในโรงเรียนได้ร่วมกันพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนการตั้งคณะทำงานศึกษาและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา การให้การ ศึกษาแก่ครูและบุคลากร และการตั้งคณะกรรมการ/คณะอนุกรรมการในการดำเนินการประกัน คุณภาพการศึกษา

2. การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา

กรมสามัญศึกษา ได้ระบุ เรื่อง การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ใน เอกสาร ชื่อ การประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษา : แนวทางการประกันคุณภาพการ ศึกษาของสถานศึกษา (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 30 - 31) โดยระบุว่า ประสิทธิภาพของสถาน ศึกษา นั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะออกแบบ (Design) กระบวนการ ทำงานภายในสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพซึ่งสอดคล้องกับปรัชญา ความเชื่อ เป้าหมาย วิสัยทัศน์ และภารกิจของสถานศึกษา โดยการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 31 - 61)

2.1 การจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการ ศึกษาระดับชาติ และมาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัดโดยขึ้นอยู่กับความต้องการ ศักยภาพ และความพร้อมของสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนในการร่วมมือ ร่วมใจกันจัดการ ศึกษา และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาต้องมีความสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาระดับชาติและมาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด ตลอดจนความต้องการ ศักยภาพ และความพร้อมของสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนที่เข้ามามี ส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2.2 การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษา และการพัฒนาระบบสารสนเทศ เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาซึ่งจำเป็นที่จะต้องใช้ข้อมูลสารสนเทศไปแสดงคุณภาพในปัจจุบันของสถานศึกษาว่าอยู่ในระดับใด สูงหรือต่ำกว่ามาตรฐานเพียงใดซึ่งเรียกว่าข้อมูลพื้นฐาน (Baseline Data) ระบบสารสนเทศของสถานศึกษาซึ่งประกอบ ด้านผู้เรียน ได้แก่ ข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ด้านบุคคล ได้แก่ ข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลการปฏิบัติการ ด้านเครือข่ายการเรียนรู้ ได้แก่ ผู้ปกครอง ชุมชน ด้านการดำเนินการในสถานศึกษา ได้แก่ งานวิชาการ งานธุรการ งานปกครอง งานบริการ งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ ห้องปฏิบัติการ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของโรงเรียนมีความสำคัญมากที่โรงเรียนจะต้องพัฒนาข้อมูลพื้นฐานการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับการนำไปใช้ในการประกันคุณภาพการศึกษา และมีความถูกต้อง ทันสมัย ตลอดจนเป็นข้อมูลที่มีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ได้อย่างสะดวก

2.3 การจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา (School Charter) ซึ่งเป็นแผนแม่บทที่กำหนดวิสัยทัศน์ และยุทธวิธีการดำเนินการไปสู่ความสำเร็จ (กรมสามัญศึกษา, ม.ป.ป.:3) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแผนแม่บทในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้เกิดคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และเพื่อให้เกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมและการร่วมคิด ร่วมทำระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีองค์ประกอบของการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2544 : 10)

2.3.1 ภาพรวมของโรงเรียน (School Profile)

2.3.2 เป้าหมาย (School Goals)

2.3.3 จุดเน้น / ลำดับความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน (School Priorities)

2.3.4 แผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร (Curriculum Plan)

2.3.5 บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (Code of practice)

2.3.6 แนวปฏิบัติสำหรับผู้เรียน (Student Code of Conduct)

2.3.7 แผนงบประมาณ (Budget Plan)

2.3.8 การกำกับ ตรวจสอบและรายงาน (School Accountability)

2.3.9 ลัทธิขงจื๊อ (Agreement)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ธรรมนูญโรงเรียนเป็นแผนแม่บทในการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนที่เกิดจากการวางแผน และพันธะสัญญาที่มีร่วมกันระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรในโรงเรียน ตลอดจนผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ในระยะเวลาที่กำหนด โดยมีองค์ประกอบของการจัดทำ 9 ประการ คือ ภาพรวมของโรงเรียน (School Profile) เป้าหมาย (School Goals) จุดเน้น / ลำดับความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน (School Priorities) แผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร (Curriculum Plan) บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (Code of practice) แนวปฏิบัติสำหรับผู้เรียน (Student Code of Conduct) แผนงบประมาณ (Budget Plan) การกำกับ ตรวจสอบและรายงาน (School Accountability) ลัทธิขงจื๊อ (Agreement)

2.4 การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี (Action Plan) เป็นกระบวนการที่จะให้ได้มาซึ่งแผนการดำเนินงานรายปีของสถานศึกษา โดยเป็นการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีโดยนำเอา ยุทธศาสตร์และกิจการที่กำหนดไว้ในธรรมนูญโรงเรียนแต่ละปีการศึกษามาดำเนินการวางแผนปฏิบัติการประจำปี ซึ่งโรงเรียนอาจจะมีความต้องการจำเป็นที่นอกเหนือไปจากที่ได้กำหนดไว้ในธรรมนูญสถานศึกษา เช่น การปรับเปลี่ยนมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของสถานศึกษา การเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือนโยบายด้านการศึกษาของรัฐ ตลอดจนนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดหรือความต้องการจำเป็นของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมทำให้สถานศึกษาต้องวางแผนดำเนินงานรายปีอย่างรอบคอบ เพื่อให้ได้แผนปฏิบัติการประจำปีที่มีคุณภาพ ซึ่งสถานศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 55)

2.4.1 ตั้งคณะทำงานพิจารณายกร่างกรอบแผนงาน/โครงการของสถานศึกษา

2.4.2 มีการจัดประชุมพิจารณากรอบแผนงาน/โครงการ และงบประมาณของสถานศึกษา

2.4.3 ให้ฝ่าย/หมวด/งานร่วมกันวางแผนปฏิบัติการของฝ่าย/หมวด/งานของตน

2.4.4 จัดประชุมชี้แจงและพิจารณาแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

2.4.5 ปรับปรุงและจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

2.4.6 ขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.4.7 ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการประจำปี

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า แผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน เป็นการนำเอายุทธศาสตร์ และกิจกรรมที่กำหนดไว้ในธรรมนูญโรงเรียนในแต่ละปีการศึกษามาดำเนินการวางแผนเป็นแผนปฏิบัติการประจำปี และมีการขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.5 การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา เป็นการสร้างหรือกำหนดแนวปฏิบัติหรือวิธีการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพและมาตรฐานให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนปฏิบัติ โดยที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนด และตระหนักในคุณค่า ความสำคัญของการปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน ซึ่งการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษาจึงควรมี 3 ระดับ ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 58 - 61)

2.5.1 มาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติของบุคลากรทุกคนที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจะมีลักษณะเป็นบทบัญญัติการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน โดยมีวิธีการจัดทำ คือ ตั้งคณะกรรมการ ประชุมพิจารณาร่างมาตรฐานการปฏิบัติงานของโรงเรียน ตลอดจนปรับปรุง และจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์

2.5.2 มาตรฐานการปฏิบัติงานของหมวด/งาน เป็นแนวปฏิบัติที่แสดงการปฏิบัติหรือกระบวนการในการทำงานของหมวด/งานโดยบุคลากรเฉพาะภายในหมวด/งานของตนที่ร่วมกันกำหนดและปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อให้การทำงานของคนภายในหมวด/งาน มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานโดยมีวิธีการจัดทำมาตรฐานคือร่วมกันวิเคราะห์/พิจารณามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษากำหนดเป็นมาตรฐานการศึกษาของหมวด/งาน ทั้งด้านผลผลิต กระบวนการ และปัจจัย ร่วมกันวิเคราะห์มาตรฐานการปฏิบัติงานของหมวด/งานที่มีคุณภาพ

2.5.3 มาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากร เป็นแนวปฏิบัติที่แสดงวิธีการทำงานหรือกระบวนการทำงานของบุคลากรในสถานศึกษาของแต่ละบุคคล และมุ่งเน้นการปฏิบัติงานตามภารกิจ หรือบทบาท หน้าที่ ซึ่งมาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากรนี้ จะทำให้บุคลากรทุกคนมีความมั่นใจว่า การปฏิบัติงาน หรือการทำงานของตนเป็นไปอย่างมีคุณภาพและมีมาตรฐาน มีความสามารถหรือมีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพอันจะส่งผลไปสู่คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาโดยมีวิธีการจัดทำมาตรฐานคือให้แต่ละบุคคลยกกร่างมาตรฐานการปฏิบัติงาน

ของตนเอง มีการประชุมร่างมาตรฐานการปฏิบัติงานของแต่ละคน ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของหมวด / งาน มีการตรวจสอบ ประเมินและปรับปรุงงานบุคลากรอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของโรงเรียนจำเป็นต้องจัดทำมาตรฐานในการปฏิบัติงานของโรงเรียน มาตรฐานการปฏิบัติงานของฝ่าย/หมวด/งาน และมาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากร

3. การนำแผนการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้

ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมียุทธศาสตร์ในการนำแผนการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามแผนที่วางไว้ ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 62 - 66)

3.1 ทบทวนแผนการประกันคุณภาพการศึกษา

3.1.1 มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

3.1.2 ข้อมูลพื้นฐานการศึกษา

3.1.3 ธรรมนูญสถานศึกษา

3.1.4 แผนปฏิบัติการประจำปี

3.1.5 มาตรฐานการปฏิบัติงาน

3.2 พัฒนาบุคลากร

3.2.1 ความรู้ความเข้าใจในการประกันคุณภาพการศึกษา

3.2.2 สร้างจิตสำนึกและความรู้สึกที่ดีในการประกันคุณภาพการศึกษา

3.2.3 มีการทำงานเป็นทีม

3.2.4 การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานและการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน

3.2.5 ระบบการทำงานที่มีคุณภาพ

3.2.6 ภาวะผู้นำเพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

3.2.7 การพัฒนาตนเอง

3.3 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก

3.3.1 เอกสาร สื่อ วัสดุ อุปกรณ์

3.3.2 นวัตกรรม เทคโนโลยีทางการศึกษา

3.3.3 แหล่ง/ศูนย์บริการทางวิชาการ

- 3.3.4 ระบบข้อมูล สารสนเทศ
- 3.3.5 อาคารสถานที่ ห้องประชุม
- 3.3.6 บรรยากาศ สภาพแวดล้อม
- 3.3.7 งบประมาณ
- 3.4 การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 3.4.1 กำหนดนโยบาย
 - 3.4.2 กำหนดโครงสร้างการปฏิบัติงาน
 - 3.4.2 กำหนดระบบ/มาตรการควบคุมการปฏิบัติงาน เช่น การประชุม
 - 3.4.3 กำหนดระบบตรวจสอบประเมินผลการดำเนินการประกันคุณภาพ
 - 3.4.4 การศึกษา และการปฏิบัติงานของบุคลากร
 - 3.4.5 กำหนดปฏิทินปฏิบัติงาน
- 3.5 การนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผล
 - 3.5.1 การสร้างความรู้ความเข้าใจและความตระหนักในการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล
 - 3.5.2 การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการวางแผนดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล
 - 3.5.3 การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลทั้งระดับรายบุคคล รายกลุ่ม/ทีมงาน รายหมวด/งาน หรือฝ่าย และรายมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
 - 3.5.4 การให้ข้อมูลป้อนกลับ การสร้างขวัญกำลังใจ และการปรับปรุง/พัฒนา งานอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การนำแผนการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้เป็นการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ในธรรมนูญโรงเรียนและแผนปฏิบัติงานประจำปีเพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์

4. การตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ที่มีองค์ประกอบ 3 ระบบ ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 67 - 72)

4.1 ระบบควบคุมคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาควรดำเนินงานตามขั้นตอน ตั้งแต่การศึกษาและการเตรียมการ การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา และการนำแผน การศึกษาไปใช้ โดยมุ่งเน้นเรื่องของการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และการพัฒนาไปสู่มาตรฐาน การศึกษา ซึ่งจะมีระบบกลไก และกระบวนการเกี่ยวกับการวางแผน การปฏิบัติตามแผน การปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน การกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่าง ต่อเนื่อง และจริงจัง เพื่อปรับปรุง และพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร และ สถานศึกษาให้สามารถดำเนินการไปตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 ระบบการตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา จะเป็นการ ดำเนินการตรวจสอบ ทบทวน ติดตามและประเมินผลสถานศึกษาใน 3 ระดับ คือ การตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาโดยสถานศึกษา การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา โดยเขตพื้นที่การศึกษา การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาใน ภาพรวมของประเทศโดยกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีแนวทางการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพ การศึกษา ดังนี้

4.2.1 การเตรียมการ

4.2.2 การตรวจสอบ ทบทวน ประเมิน

4.2.3 การสรุปผล

4.2.4 การรายงาน เป็นรายงานประจำปี (Annual Report) เสนอต่อหน่วย งานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน

4.3 ระบบการประเมินและรับรองคุณภาพของสถานศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนถือเป็นการ ประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนโดยบุคลากรของโรงเรียนหรือผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจน หน่วยงานต้นสังกัดเพื่อให้ได้ข้อมูลมาปรับปรุง พัฒนาการดำเนินงานของโรงเรียนให้บรรลุผล สำเร็จตามเป้าหมาย หรือตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน และธรรมนูญโรงเรียน

5. การพัฒนาและการปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษา

การพัฒนาและการปรับปรุงคุณภาพของโรงเรียนโดยการกำหนด เป็นแผนปฏิบัติการ การประจำปี จากการนำข้อมูลและผลการตรวจสอบทบทวนคุณภาพการศึกษาในแต่ละมาตรฐาน

และตัวชี้วัดซึ่งยังไม่ได้มาตรฐานที่กำหนดจำเป็นต้องมีการพัฒนา ปรับปรุงให้ได้มาตรฐานมาวิเคราะห์ตัดสินใจ วางแผนกำหนดเป็นยุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จในแผนปฏิบัติการประจำปี ซึ่งยุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จจึงขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ ความต้องการ ความพร้อมและศักยภาพของบุคลากรในโรงเรียนโดยเฉพาะคุณภาพหรือความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนในการเป็นผู้นำ กำหนดทิศทาง เป้าหมายของโรงเรียนและสร้างผู้นำ สร้างทีมงานและพัฒนาทีมงานให้เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพในการที่จะทำให้โรงเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด โดยมีการพัฒนาและการปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษาเป็น 2 ระดับ ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 73 - 74)

5.1 การพัฒนาและการปรับปรุงคุณภาพ เพื่อให้ได้มาตรฐานการศึกษา เป็นการนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการตรวจสอบ ทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามาพิจารณาวางแผนปฏิบัติการประจำปี โดยมุ่งเน้นให้แผนปฏิบัติการประจำปีเป็นยุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จตามธรรมนูญสถานศึกษาโดยมีเป้าหมาย จุดเน้นที่สำคัญ คือ คุณภาพของสถานศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาที่กำหนดไว้ ดังนั้น กระบวนการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษาจะถูกกำหนดลงในแผนปฏิบัติการประจำปีซึ่งเกิดจากการนำข้อมูล สารสนเทศหรือผลจากการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาในแต่ละมาตรฐานแต่ละตัวชี้วัด ซึ่งยังไม่ได้มาตรฐานตามที่กำหนด จำเป็นต้องพัฒนา ปรับปรุงให้ได้มาตรฐาน สถานศึกษาสามารถนำข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้มาวิเคราะห์ ตัดสินใจ วางแผนกำหนดเป็นยุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จในแผนปฏิบัติการประจำปี ดังนั้นยุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จจึงขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ ความต้องการ ความพร้อมและศักยภาพของบุคลากรในสถานศึกษา โดยเฉพาะคุณภาพหรือความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการเป็นผู้นำที่กำหนดทิศทาง เป้าหมายของสถานศึกษา และสร้างผู้นำ สร้างทีมงานและพัฒนาทีมงานให้เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ ในการที่จะทำ ให้สถานศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

5.2 การพัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา เป็นการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้น การพัฒนามาตรฐานการศึกษานี้ ควรจะเกิดความเห็นพ้องต้องกันของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาทุกฝ่าย หลังจากที่สถานศึกษาได้รับการรับรองมาตรฐานจากสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา หรือองค์กรประเมินภายนอก หรือสถานศึกษามั่นใจว่าผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานแล้ว โดยมีข้อมูลสารสนเทศ และหลักฐานต่างๆ ที่ชี้หรือแสดงว่าสถานศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด ดังนั้น สถานศึกษาจึง

สามารถพัฒนามาตรฐานของตนให้มีคุณภาพสูงขึ้น ข้อมูลสารสนเทศจากการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละปี เมื่อเทียบเคียงกับข้อมูลพื้นฐานการศึกษาและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จะชี้หรือแสดงหลักฐาน ร่องรอยของความสำเร็จ และความก้าวหน้าของสถานศึกษาอย่างชัดเจนว่า สามารถพัฒนาคุณภาพในแต่ละมาตรฐานประสบผลสำเร็จอย่างไร และข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้ยังแสดงให้เห็นจุดแข็ง จุดอ่อนให้สถานศึกษานำมาพัฒนาปรับปรุงตนเอง และที่สำคัญ คือ ข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้จะต้องนำมาใช้ในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาที่ต้องการจะพัฒนา หรือยกระดับคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้นกว่ามาตรฐานการศึกษาเดิม

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมี 2 ระดับ คือ การพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพเพื่อให้ได้มาตรฐานการศึกษา และการพัฒนามาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนให้สูงขึ้น โดยที่เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมาพิจารณาวางแผนปฏิบัติการประจำปี โดยมุ่งเน้นให้แผนปฏิบัติการประจำปีเป็นยุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จตามธรรมนูญโรงเรียนโดยมีเป้าหมายให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนกำหนดไว้ และการพัฒนามาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนให้สูงขึ้นควรได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทุกฝ่ายจึงจะทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

6. การเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก

การเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก เป็นการเตรียมความพร้อมและความมั่นใจของสถานศึกษาเพื่อจะรับการประเมินรับรองคุณภาพการศึกษา โดยมี 2 กรณี (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 79 - 84) ได้แก่ สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรับการประเมินเพราะสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด แล้วขอให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) หรือองค์กรประเมินภายนอกมาประเมินคุณภาพของสถานศึกษาเพื่อรับการรับรองมาตรฐานหรือประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและสถานศึกษาได้ผ่านการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) หรือองค์กรภายนอกครบห้าปีถึงกำหนดเวลาที่จะต้องประเมินคุณภาพของสถานศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพภายนอกในครั้งต่อไป

ดังนั้น สถานศึกษาจึงควรมีการเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก ดังนี้

6.1 การประสานงานกับองค์กรภายนอก เกี่ยวกับระบบหรือขั้นตอนการประเมิน วิธีการประเมิน ระยะเวลาประเมิน และการเตรียมการของสถานศึกษา

6.2 การสร้างความเข้าใจให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เป็นการกระตุ้นจิตใจให้ทุกคนมีความพร้อมและมีความกระตือรือร้นที่จะได้รับการประเมิน และการรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

6.3 การเตรียมการด้านบุคลากร เป็นการเตรียมความพร้อมในด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโดยตรง เช่นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการกิจของสถานศึกษา

6.4 การเตรียมการด้านเอกสาร รายงาน สื่อ อุปกรณ์ เป็นการเตรียมการที่สำคัญที่สุด เพราะเอกสาร รายงาน สื่อ อุปกรณ์ต่างๆจะเป็นหลักฐาน ร่องรอยที่ให้ข้อมูลสารสนเทศหรือผลลัพธ์สำคัญในการแสดงความก้าวหน้าหรือผลสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ได้แก่ มาตรฐานคุณภาพของสถานศึกษา ธรรมนูญสถานศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี รายงานผลการเรียน รายงานความก้าวหน้า รายงานการประชุม รายงานการประเมินโครงการที่สำคัญ คู่มือเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ของฝ่าย/หมวด/งาน และบุคคล บันทึกผลการปรับปรุง/พัฒนาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สรุปรการเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก เป็นการเตรียมความพร้อมและความมั่นใจของโรงเรียนที่จะรับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพการศึกษา โดยการประสานงานกับองค์กรภายนอก การสร้างความเข้าใจให้ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมการด้านบุคลากร และการเตรียมการด้านเอกสารรายงาน สื่ออุปกรณ์

จากการทบทวนวรรณคดีเกี่ยวกับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจึงสรุปได้ว่าการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษามี 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาและการเตรียมการ
2. การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา
3. การนำแผนการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้

4. การตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
5. การพัฒนาและการปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษา
6. การเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก

ตอนที่ 4 การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา

การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จะบรรลุวัตถุประสงค์ และประสบความสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้บริหารโรงเรียน ดังที่ เอกสารกรมสามัญศึกษา (2542 : 30 - 31) ได้ระบุว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษานั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนที่จะออกแบบ (Design) กระบวนการทำงานภายในสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญา ความเชื่อ เป้าหมาย วิสัยทัศน์ และภารกิจ (Function) ของโรงเรียน โดยการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 31-61)

1. การจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

1.1 ความหมายการจัดทำมาตรฐานของสถานศึกษา

การจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้ กรมสามัญศึกษา (2542 : 31) ได้ระบุความหมายของการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาว่า เป็นการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนซึ่งต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานการศึกษาระดับชาติ และมาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542 : 164) กล่าวว่า การจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา หมายถึง การจัดทำข้อกำหนดทางการศึกษาที่เกี่ยวกับคุณภาพ 3 ด้าน คือ ด้านผลผลิต (คุณลักษณะของผู้เรียน) ด้านปัจจัย (คุณภาพของของผู้สอน อุปกรณ์ งบประมาณ สถานที่ เทคโนโลยี) ด้านกระบวนการ (คุณภาพของระบบ วิธีการเทคโนโลยีเชิงระบบ ที่มีประสิทธิภาพ)

บัณฑิต แทนพิทักษ์ (2543:14) ได้ให้ความหมายของการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาว่าหมายถึง การกำหนดมาตรฐานหรือเป้าหมายคุณภาพที่ต้องการของโรงเรียนทั้งในด้านผลผลิต (ด้านผู้เรียน) ด้านกระบวนการ (การบริหารจัดการ การเรียนการสอน การมีส่วนร่วมของชุมชน) และด้านปัจจัย (ผู้บริหาร ครู หลักสูตร สื่อและทรัพยากร)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การจัดทำมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน หมายถึง การกำหนดเป้าหมายคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ทั้งด้านผลผลิต กระบวนการ และปัจจัยให้สอดคล้องกับมาตรฐานจากหน่วยงานต้นสังกัด

1.2 แนวทางการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

การจัดทำมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา ระดับชาติ และมาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัดโดยขึ้นอยู่กับความต้องการ ศักยภาพ และความพร้อมของโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในการร่วมมือ ร่วมใจกันจัดการศึกษาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนซึ่งมีแนวทางในการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 31)

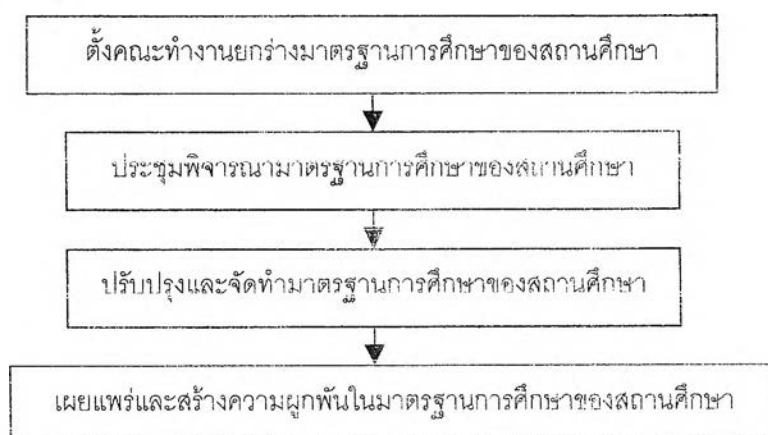
1.2.1 ตั้งคณะทำงาน ที่รับผิดชอบในการวิเคราะห์ศักยภาพความต้องการจำเป็นของสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน หรือผู้ที่มีส่วนได้เสียกับการศึกษา (Stakeholders) และนำมาয়ร่างกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษาโดยการปรับ - เพิ่มกลุ่มมาตรฐาน ปรับ - เพิ่มรายการมาตรฐาน ปรับ - เพิ่มตัวชี้วัดมาตรฐาน และกำหนดเกณฑ์ หรือระดับคุณภาพของแต่ละมาตรฐานในแต่ละตัวชี้วัด

1.2.2 จัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาทั้งครู บุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณากำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

1.2.3 ปรับปรุงและจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา หลังจากผ่านความเห็นชอบของทุกคน

1.2.4 เผยแพร่และสร้างความเข้าใจ ความตระหนัก ความผูกพัน ที่ทุกคนจะต้องร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงานจัดการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และได้ผลลัพธ์ที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนที่ทุกคนร่วมกันกำหนด

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า แนวทางการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนคือต้องมีการตั้งคณะทำงานที่รับผิดชอบในการวิเคราะห์ศักยภาพความต้องการจำเป็นของโรงเรียน มีการ จัดประชุมคณะกรรมการโรงเรียนทั้งครู-อาจารย์ และบุคลากรในโรงเรียน มีการปรับปรุงและจัดทำมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน หลังจากผ่านความเห็นชอบของทุกคน มีการเผยแพร่และสร้างความเข้าใจให้ทุกคน จะต้องร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงานจัดการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4 แนวทางในการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

ที่มา : กรมสามัญศึกษา, แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

(กรุงเทพมหานคร : โรงเรียนพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542) หน้า 32

2 การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาและการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา

2.1 ความหมายการจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาและการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา

การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาและการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

กรมสามัญศึกษา (2542 : 34) ได้ระบุความหมายของการจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษา (Baseline Data) ไว้ว่าเป็นการจัดทำข้อสนเทศที่แสดงคุณภาพในปัจจุบันของโรงเรียนว่ามีคุณภาพเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานการศึกษาแล้วอยู่ที่จุดใด สูง หรือต่ำกว่ามาตรฐานเพียงใด ส่วนการพัฒนาระบบสารสนเทศ (Information System Development) หมายถึงถึง

กระบวนการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน

บัณฑิต แทนพิทักษ์ (2543 : 14) กล่าวว่า การจัดทำข้อมูลพื้นฐานและการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา คือ การจัดลำดับข้อมูลตามมาตรฐานและตัวชี้วัดที่แสดงคุณภาพของโรงเรียนในปัจจุบันเพื่อพิจารณาช่องว่าง (Gap Analysis) ระหว่างเป้าหมายที่กำหนดกับข้อมูลปัจจุบันของแต่ละตัวชี้วัดและแต่ละมาตรฐาน

ดังนั้นสรุปได้ว่า การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาและการพัฒนาระบบสารสนเทศของโรงเรียน หมายถึง การจัดทำข้อมูลสารสนเทศพื้นฐานการศึกษาที่แสดงศักยภาพในปัจจุบันของโรงเรียนเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด

2.2 การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาและการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา

การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาและการพัฒนาสารสนเทศ เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาซึ่งจำเป็นจะต้องใช้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงคุณภาพในปัจจุบันของโรงเรียนว่าอยู่ในระดับใด สูงหรือต่ำกว่ามาตรฐานเพียงใดเมื่อเทียบกับมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเพื่อจะได้ใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ให้ได้มาตรฐานต่อไป ซึ่งเรียกว่า ข้อมูลพื้นฐานการศึกษา (Baseline Data) และมีการพัฒนาระบบสารสนเทศ (Information System Development) ซึ่งเป็นกระบวนการสร้าง หรือจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของข้อมูล (Data) หรืออยู่ในรูปของข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ ที่เรียกว่า สารสนเทศ (Information) โดยมีแหล่ง และการจัดเก็บที่เป็นระบบมีประสิทธิภาพ สามารถเรียกใช้หรือจัดเก็บได้สะดวกและรวดเร็ว ดังนั้น ระบบสารสนเทศของโรงเรียนจึงมีองค์ประกอบ ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 34 - 36)

2.2.1 ด้านผู้เรียน ได้แก่ ข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน เช่น รายบุคคล รายกลุ่ม รายห้องเรียน รายชั้นเรียน ระดับโรงเรียน ภาพรวมทั่วไป ฯลฯ เป็นต้น

2.2.2 ด้านบุคคล ได้แก่ ข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลการปฏิบัติการ เช่น รายบุคคล รายชั้นเรียน รายกลุ่มวิชา รายหมวดวิชา รายฝ่าย/งาน ระดับโรงเรียน ภาพรวมทั่วไป ฯลฯ

2.2.3 ด้านเครือข่ายการเรียนรู้ ได้แก่ ผู้ปกครอง ชุมชน เช่น อาชีพท้องถิ่น วิทยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย สถานประกอบการ ฯลฯ

2.2.4 ด้านการดำเนินการในโรงเรียน ได้แก่ งานวิชาการ งานธุรการ งานปกครอง งานบริการ งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์กับชุมชน ฯลฯ

2.2.5 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ ห้องปฏิบัติการ แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น ห้องสมุดหมวด ห้องวิชาการต่างๆ เอกสาร และคู่มือต่างๆ ฯลฯ

ระบบข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาจะมีทั้งข้อมูล และสารสนเทศ ซึ่งการจัดเก็บอาจยังไม่เป็นระบบที่เป็นเอกภาพ โดยมีการกระจายอยู่ตามฝ่าย ตามงานหรือหมวดวิชาต่างๆในสถานศึกษา ยังไม่ตอบสนองความต้องการจำเป็นต่อการประกันคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะการจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของสถานศึกษาตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษาแล้วมาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ หรือจัดกระทำให้เป็นสารสนเทศ (information) ที่จะชี้หรือแสดงคุณภาพหรือความสามารถของสถานศึกษาในปัจจุบันโดยการเทียบกับมาตรฐานการศึกษา และตัวชี้วัดทุกตัวตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาว่าสถานศึกษามีคุณภาพหรือความสามารถเพียงใด

การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษา จะทำให้โรงเรียนรู้ว่า “ขณะนี้ตนเองอยู่จุดใด” และ “จุดหมายที่ต้องการจะไปอยู่ที่ใด” ในแต่ละมาตรฐาน และแต่ละตัวชี้วัด เพื่อจะได้วางแผนดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาไปสู่มาตรฐานการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังสามารถตรวจสอบ และประเมินความก้าวหน้าในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในแต่ละปีหรือตลอดเวลาได้ว่า มีความก้าวหน้าหรือสูงกว่าข้อมูลพื้นฐานการศึกษาซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นเพียงใด และได้รับความสำเร็จซึ่งเป็นเหมือนเส้นชัย คือ สถานศึกษามีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้เมื่อไร โดยมีแนวทางการดำเนินการจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของสถานศึกษา ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 37 - 39)

1. พิจารณามาตรฐานและตัวชี้วัด รวมทั้งการกำหนดเกณฑ์ระดับคุณภาพโดยการร่วมกันพิจารณาว่า จะใช้ข้อมูลอะไร จะเก็บข้อมูลอย่างไร จะเก็บข้อมูลที่ไหน และจะวิเคราะห์อย่างไร
2. ดำเนินการจัดเก็บ รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยร่วมกันดำเนินการสร้างเครื่องมือ เก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

3. จัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษา โดยร่วมกันพิจารณาข้อมูลพื้นฐานการศึกษา คุณภาพหรือความสามารถของโรงเรียนในแต่ละมาตรฐาน แต่ละตัวชี้วัด จัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาให้ถูกต้อง สมบูรณ์ ชัดเจน

4. จัดทำระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา โดยร่วมกันพิจารณาดำเนินการประชุม ชี้แจง สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของสถานศึกษา เตรียมวางแผนดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาต่อไป จัดระบบการเก็บข้อมูลพื้นฐานการศึกษาในระบบสารสนเทศของสถานศึกษา

ส่วนการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการจัดตั้งหรือออกแบบระบบการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาให้สามารถตอบสนองความต้องการในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางของการพัฒนาระบบสารสนเทศของสถานศึกษา ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 39 -40)

1. การวางแผนพัฒนาระบบสารสนเทศ ประกอบด้วย การตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบสารสนเทศ พัฒนาคณะกรรมการและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง กำหนดวัตถุประสงค์ เตรียมความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ กำหนดแผนงานหรือกิจกรรม และปฏิทินปฏิบัติงานของสถานศึกษา

2. การออกแบบระบบสารสนเทศ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ซึ่งเป็นไปตามความต้องการของสถานศึกษาและชุมชน ความพร้อมในการจัดเก็บ การใช้ การให้บริการ ซึ่งเน้นข้อมูลที่มีความถูกต้อง ทันสมัย สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ

3. การปฏิบัติตามระบบสารสนเทศ ประกอบด้วย การสร้างความเข้าใจให้บุคลากรได้ตระหนักถึงคุณค่าของความสำคัญของการใช้สารสนเทศและการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของบุคลากร

4. การกำกับ ติดตามและประเมินผล ประกอบด้วย การวิเคราะห์ความก้าวหน้า ประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศ วิเคราะห์การประเมินผลการดำเนินการ มีการปรับปรุง และพัฒนาระบบสารสนเทศ ตลอดจนการพัฒนาบุคลากร และเทคโนโลยีสารสนเทศ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาในโรงเรียนเป็นการรวบรวมข้อมูลที่มีกระจายอยู่ตามฝ่าย/หมวด/งานต่างๆ โดยจัดเก็บให้เป็นหมวดหมู่ มีระบบ มีความ

ทันสมัย และมีความสอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน สามารถนำไปใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางการจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาประกอบด้วยแนวทางในการ ดำเนินการ ได้แก่ การพิจารณามาตรฐาน และตัวชี้วัดรวมทั้งการกำหนดเกณฑ์คุณภาพโดย การร่วมกันพิจารณาว่าจะใช้ข้อมูลอะไร จะเก็บข้อมูลอย่างไร จะเก็บข้อมูลที่ไหน จะวิเคราะห์ ข้อมูลอย่างไร การดำเนินการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการร่วมกันดำเนินการ สร้างเครื่องมือ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาโดยการ ร่วมกันพิจารณาข้อมูลพื้นฐานความสามารถของโรงเรียนในแต่ละมาตรฐานและตัวชี้วัด ส่วนการ พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การวางแผน การออกแบบ ระบบ การปฏิบัติตามระบบสารสนเทศ และการกำกับ ติดตามและประเมินผล

3. การจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา

3.1 ความหมายของการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา

การจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

กรมสามัญศึกษา (ม.ป.ป. : 4) ให้ความหมายของการจัดทำธรรมนูญสถาน ศึกษา คือ การจัดทำข้อตกลงที่เป็นเอกสาร แสดงเป้าหมายความสำเร็จในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนตลอดจนศักยภาพของความสามารถของโรงเรียน ในการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จ ตามระยะเวลาที่กำหนด

กรมวิชาการ (2542 : 5) ให้ความหมายของการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษาคือ การจัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อ ใช้เป็นแผนแม่บทที่จะกำหนดเป้าหมาย และแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน ในช่วงระยะเวลาที่กำหนด โดยจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าโรงเรียน จะดำเนินงานตามข้อตกลงที่กำหนดร่วมกัน

บัณฑิต แท่นพิทักษ์ (2543 : 14) กล่าวว่า การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน คือ การจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนาโรงเรียนตามระยะเวลาที่กำหนด

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน หมายถึง การจัดทำสัญญาร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยมีการลงนามในสัตยาบัน

จากความหมายธรรมนูญโรงเรียนเป็นแผนแม่บทที่กำหนดวิสัยทัศน์และยุทธวิธีการดำเนินการไปสู่ความสำเร็จ (กรมสามัญศึกษา, ม.ป.ป.:3) โดยมีหลักการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน คือ หลักของความสำเร็จ (SUCCESS) ได้แก่ ความเป็นระบบ (Systematic) ความเป็นเอกภาพ (Unity) ความสมบูรณ์ครบถ้วน (Completion) ความร่วมมือ - การร่วมคิด (Collaboration) ความชัดเจน (Evidence) ความเข้าใจได้ง่าย (Simplification) ความพึงพอใจ (Satisfaction) (กรมสามัญศึกษา, ม.ป.ป.: 20 - 22) และนอกจากนี้ยังมีสิ่งทีสถานศึกษาจะต้องตระหนัก คือ วัตถุประสงค์ของการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน ความสำคัญของการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน องค์ประกอบของธรรมนูญโรงเรียน ขั้นตอนการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน และการนำธรรมนูญโรงเรียนไปใช้ มีดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 41 - 42)

3.2 วัตถุประสงค์ของการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา

การจัดทำธรรมนูญสถานศึกษามีวัตถุประสงค์ ดังนี้

3.2.1 เพื่อใช้เป็นแผนแม่บทในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้เกิดคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

3.2.2 เพื่อให้เกิดความตระหนัก การมีส่วนร่วม และการร่วมคิด ร่วมทำระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.3 ความสำคัญของการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา

การจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา มีความสำคัญ ดังนี้

3.3.1 สถานศึกษามีแผนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เป็นระบบ และมีความชัดเจน

3.3.2 สถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกิดความรู้สึกรับผิดชอบความผูกพันในการร่วมมือกันจัดการศึกษาของสถานศึกษา

3.4 องค์ประกอบของการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา

การจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา มีองค์ประกอบ ดังนี้

3.4.1 ภาพรวมของสถานศึกษา (School Profile) ซึ่งประกอบด้วย วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาโดยวิเคราะห์จากนโยบายของหน่วยเหนือ มาตรฐานคุณภาพการศึกษา สภาพความเป็นมา สภาพปัจจุบันของปัญหาและความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาและชุมชน ส่วนความเป็นมาที่กล่าวถึงประวัติของสถานศึกษาโดยสังเขป ปรัชญา เกียรติประวัติของสถานศึกษา และสภาพปัจจุบันที่กล่าวถึงโครงสร้างการบริหาร หลักสูตร การใช้หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ครู บุคลากรในสถานศึกษา อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภค คุณลักษณะของนักเรียน บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชน ระบบการบริหาร และทิศทางในอนาคต หรือความคาดหวังของวิสัยทัศน์ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 43 ; กรมสามัญศึกษา, ม.ป.ป. :11)

3.4.2 เป้าหมาย (School Goals) ต้องเขียนให้ครอบคลุมภาระงานของสถานศึกษาทั้งในด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ด้านบุคคล ด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ โดยต้องสอดคล้องและครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาทั้งในด้านผลผลิต (Output) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านปัจจัย (Input)

3.4.3 ลำดับความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (School Priorities) เป็นการจัดลำดับความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามเป้าหมายของสถานศึกษาโดยพิจารณาถึงความสอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการจำเป็น ศักยภาพของโรงเรียน และความต้องการของชุมชนเป็นหลัก ประกอบด้วย สาระของความสำคัญ สภาพปัญหาและความจำเป็น ลักษณะของกิจกรรม ผลที่คาดว่าจะได้รับ กรอบยุทธศาสตร์

3.4.4 แผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร (Curriculum Plan) เป็นแผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ประกอบด้วย สาระเกี่ยวกับ หลักสูตรแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตร เกณฑ์ตามหลักสูตร ฯลฯ

3.4.5 บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (Code of practice) เป็น การสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และรับทราบบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาของผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน

3.4.6 บทบาทหน้าที่ของนักเรียน (Student Code of Conduct) เป็นการกำหนดบทบาทหน้าที่ของนักเรียนเพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพและเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์

3.4.7 แผนงบประมาณ (Budget Plan) เป็นการกำหนดแผนด้านการเงิน ทั้งหมดของสถานศึกษาทั้งรายรับรายจ่ายโดยระบุแหล่งที่มาของรายได้ และรายการค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมตามจัดเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในแต่ละปีการศึกษา

3.4.8 การกำกับ ตรวจสอบและรายงาน (School Accountability) เป็นการกำหนดแนวทางและวิธีการในการกำกับ ตรวจสอบ และรายงานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยการกำกับ (Monitoring) เป็นการวางระบบการติดตามงานให้เป็นการดำเนินงานตามแผนที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการตรวจสอบ (Auditing) เป็นการประเมินความก้าวหน้าและประเมินผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนว่าเป็นไปตามแผนปฏิบัติการ และการรายงาน (Reporting) เป็นการแสดงความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับรู้ผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

3.4.9 สัตยาบัน (Agreement) เป็นการลงนามยืนยันคำมั่นสัญญาาร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

3.5 การจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา

การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน จะต้องเป็นความพร้อมใจของทุกคนในสถานศึกษาที่จะนำโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชนมาเน้นที่การประกันคุณภาพการศึกษา โดยโรงเรียนจะต้องนำมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนและข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของโรงเรียนมาใช้จัดทำธรรมนูญโรงเรียนเพราะข้อมูลเหล่านี้เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการวางแผน กำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ เป้าหมาย จุดเน้น ยุทธศาสตร์ ตลอดจนแผนงานและกิจกรรมต่างๆในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งขั้นตอนในการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน ควรดำเนินการ ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 53)

3.5.1 สร้างความเข้าใจแก่บุคลากรและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการประชุมชี้แจงเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดความสำคัญและให้เกิดความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา

3.5.2 ร่างธรรมนูญสถานศึกษา โดยการตั้งคณะกรรมการร่างธรรมนูญสถานศึกษาและเขียนธรรมนูญสถานศึกษา

3.5.3 เสนอร่างธรรมนูญสถานศึกษาต่อบุคลากร และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการประชุมพิจารณาให้ข้อเสนอแนะต่อร่างธรรมนูญโรงเรียน ปรับปรุงร่างธรรมนูญสถานศึกษา และพิจารณาให้ความเห็นชอบร่างธรรมนูญสถานศึกษา

3.5.4 ประกาศใช้ธรรมนูญสถานศึกษา โดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความเห็นชอบและผู้เกี่ยวข้องลงนามร่วมกันในธรรมนูญสถานศึกษา แล้วจึงประกาศใช้ธรรมนูญสถานศึกษา

3.6 การนำธรรมนูญสถานศึกษาไปใช้

ธรรมนูญโรงเรียนถือว่าเป็นแผนแม่บทในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และเป็นเครื่องมือที่สำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เพราะนอกจากธรรมนูญโรงเรียนจะเป็นแผนยุทธศาสตร์ในการประกันคุณภาพการศึกษาแล้ว ยังเป็นแผนแม่บทที่ได้รับการประกันหรือรับรองจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนว่าเป็นแผนที่มีคุณภาพ โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด ซึ่งนอกจากแสดงวิสัยทัศน์ เป้าหมาย จุดเน้นที่ต้องการให้คุณภาพของผู้เรียนเป็นอย่างไรแล้ว ยังเป็นพันธะสัญญาที่มีต่อกัน จะต้องร่วมกันรับผิดชอบและยังเป็นการแสดงความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ดังนั้นในการนำธรรมนูญโรงเรียนไปใช้ โรงเรียนควรดำเนินการ ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 54)

3.6.1 ประชุมชี้แจง/ประชาสัมพันธุ์ ให้บุคลากรในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้เข้าใจสาระสำคัญของธรรมนูญสถานศึกษา เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือและสนับสนุนดำเนินการ และที่สำคัญ คือ เป็นแผนแม่บทหรือแผนยุทธศาสตร์ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

3.6.2 จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี (Action Plan) โดยศึกษา วิเคราะห์สาระของธรรมนูญสถานศึกษา และจัดทำแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องกับธรรมนูญสถานศึกษา รวมทั้งจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน ประกอบด้วย วัตถุประสงค์

ของการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน ความสำคัญของการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน องค์ประกอบของธรรมนูญโรงเรียน ขั้นตอนการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน และการนำธรรมนูญโรงเรียนไปใช้ โดยองค์ประกอบของธรรมนูญโรงเรียนประกอบด้วย (1) ภาพรวมของโรงเรียน (School Profile) (2) เป้าหมาย (School Goals) (3) ลำดับความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน (School Priorities) (4) แผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร (Curriculum Plan) (5) บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (Code of practice) (6) บทบาทหน้าที่ของนักเรียน (Student Code of Conduct) (7) แผนงบประมาณ (Budget Plan) (8) การกำกับ ตรวจสอบและรายงาน (School Accountability) (9) สัตยาบัน (Agreement) และมีแนวทางการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา ได้แก่ การสร้างความเข้าใจแก่บุคลากรและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการประชุมชี้แจงเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดความสำคัญและให้เกิดความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดทำธรรมนูญโรงเรียนมีการตั้งคณะทำงานยกร่างธรรมนูญโรงเรียนและเขียนธรรมนูญโรงเรียน มีการเสนอร่างธรรมนูญโรงเรียนต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการประชุมพิจารณาให้ข้อเสนอแนะต่อร่างธรรมนูญโรงเรียน ปรับปรุงร่างธรรมนูญโรงเรียนพิจารณาให้ความเห็นชอบร่างธรรมนูญโรงเรียน และให้ผู้เกี่ยวข้องลงนามร่วมกันในธรรมนูญโรงเรียนแล้วจึงประกาศใช้ธรรมนูญโรงเรียน

4. การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี

4.1 ความหมายการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี

การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

พรณี ประเสริฐวงศ์ และคนอื่นๆ (2515 : 88) กล่าวว่าจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี (Annual operation plan) คือ การจัดทำแผนประมาณการส่วนหน้าสำหรับกิจกรรมเฉพาะอย่างซึ่งจำเป็นต้องให้ได้รับผลภายในอนาคตอันใกล้

สุเมธ เตียววิเศษ (ม.ป.ป. : 86) กล่าวว่า การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี (Annual operation plan) คือ การจัดทำแผนซึ่งกำหนดไว้เพื่อสะดวกแก่การปฏิบัติงาน

ดังนั้นจึงสรุปว่า การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี (Annual operation plan) หมายถึง การนำแผนพัฒนาประจำปีลงสู่การปฏิบัติด้วยการจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการประจำปี ซึ่งเป็นแผนที่มีรายละเอียดของกิจกรรมอย่างชัดเจน

4.2 การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี

การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน เป็นกระบวนการที่จะได้มาซึ่งแผนการดำเนินงานรายปีของโรงเรียน โดยทั่วไปแล้วการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีเป็นการนำยุทธศาสตร์ และกิจกรรมที่กำหนดไว้ในธรรมนูญโรงเรียนในแต่ละปีการศึกษามาดำเนินการวางแผนเป็นแผนปฏิบัติการประจำปี อย่างไรก็ตาม ในแต่ละปีโรงเรียนอาจมีความต้องการจำเป็น นอกเหนือไปจากที่ได้กำหนดไว้ในธรรมนูญโรงเรียน เช่น การปรับเปลี่ยนมาตรฐานและตัวชี้วัดของโรงเรียน การเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือนโยบายด้านการศึกษาของรัฐ ตลอดจนนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด หรือความต้องการจำเป็นของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ทำให้สถานศึกษาต้องวางแผนดำเนินงานอย่างรอบคอบเพื่อให้ได้แผนปฏิบัติการประจำปีที่มีคุณภาพ ดังนั้นในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน โรงเรียนจึงควรดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 55 - 57)

4.2.1 ตั้งคณะกรรมการพิจารณาร่างกรอบแผนงาน/โครงการของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวด/งาน และฝ่ายแผนงานของโรงเรียน ร่วมกันดำเนินการ ดังนี้

4.2.1.1 กำหนดปัญหา ต้องสามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และสามารถชี้ชัดถึงปัญหาที่แท้จริง ซึ่งมักใช้วิธีการประเมินความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ด้วยวิธีการต่างๆ จะทำให้วัตถุประสงค์หรือทิศทางดำเนินงานที่ชัดเจน และในการดำเนินการประกันคุณภาพของสถานศึกษา สถานศึกษาจะมีมาตรฐานการศึกษา และตัวชี้วัด และจะมีข้อมูลพื้นฐานเป็นสารสนเทศที่แสดงความสามารถที่มุ่งหวัง และความสามารถในปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้สถานศึกษากำหนดปัญหาได้ชัดเจน

4.2.2.2 การวิเคราะห์ปัญหา ต้องหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาก็จะสามารถแก้ปัญหาได้ ดังนั้นการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาควรมีการตรวจสอบที่ดีเพื่อให้แน่ใจว่าได้สาเหตุที่แท้จริง ดังนั้นข้อมูล สารสนเทศต่างๆของสถานศึกษาของสถานศึกษาและกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ของคณะกรรมการทุกคนจะสำคัญมาก

4.2.2.3 การออกแบบทางเลือกและตัดสินใจเลือก ในขั้นตอนนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะพัฒนาและเลือกข้อสรุปหรือแนวทางแก้ปัญหาที่มีประสิทธิผล เพราะทางเลือกที่เราตัดสินใจจะเป็นแผนที่นำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งจะต้องตระหนักว่าทางเลือกในการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิผลนั้นเป็นยุทธศาสตร์ที่มีคุณภาพ

4.2.2.4 จัดทำกรอบแผนงาน/โครงการเสนอที่ประชุมพิจารณา โดยกรอบแผนงาน/โครงการที่เสนอนั้น คณะทำงานเชื่อมั่นว่าจะสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาและเป็นไปตามธรรมนูญสถานศึกษา

4.2.2 จัดประชุมพิจารณากรอบแผนงาน/โครงการ และงบประมาณของสถานศึกษา ที่ประชุมอาจมีหลายระดับ เช่น ที่ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา ที่ประชุมครู เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และตระหนักในปัญหา มีความรับผิดชอบ ผูกพันที่จะรวมแก้ปัญหาของสถานศึกษาเพราะทุกคนได้รู้เข้าใจในปัญหา วัตถุประสงค์ และแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษา ซึ่งเป็นความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่จะเกิดขึ้น

4.2.3 ให้ทุกฝ่าย/หมวด/งานร่วมกันวางแผนปฏิบัติการของฝ่าย/หมวด/งานของตนในขั้นตอนนี้ซึ่งฝ่าย/หมวด/งานจะวางแผนกำหนดกิจกรรมดำเนินงานและงบประมาณอย่างละเอียดชัดเจน ซึ่งในการวางแผนนี้ ควรมุ่งเน้นกระบวนการวางแผนมีส่วนร่วมและการใช้ข้อมูลสารสนเทศมาพิจารณาความสามารถในปัจจุบันและความสามารถที่มุ่งหวังตามเป้าหมายหรือเกณฑ์ของแต่ละตัวชี้วัดในแต่ละมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อให้ได้แผนที่มีความสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมั่นใจว่าจะได้รับความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

4.2.4 จัดประชุมชี้แจง และพิจารณาแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา เป็นการสร้างความตระหนัก ความรับผิดชอบ และความผูกพันของบุคลากรของทุกคนในการร่วมคิด ร่วมวางแผนและร่วมตัดสินใจในการดำเนินการตามปรัชญา วิสัยทัศน์ ภารกิจ มาตรฐานการศึกษา และธรรมนูญสถานศึกษา

4.2.5 ปรับปรุงและจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ขั้นตอนนี้ฝ่ายแผนงานของสถานศึกษาจะเป็นผู้ดำเนินการร่วมกับหัวหน้าหมวด/งานในการปรับเปลี่ยนตามมติของที่ประชุม และจัดทำเล่มแผนปฏิบัติการให้สมบูรณ์

4.2.6 ขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการขออนุมัติแผนปฏิบัติการเพื่อที่จะดำเนินการต่อไป

4.2.7 ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ ในขั้นตอนนี้ เป็นการนำแผนไปปฏิบัติ (Implement) สถานศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหาร ตลอดจนฝ่าย/หมวด/งาน ครู และบุคลากรทุกคน

จะต้องมียุทธศาสตร์ของการปฏิบัติงานตามแผน รวมทั้งกำกับ ติดตาม และประเมินผล เช่น การประชุมที่แจ่มแจ้งและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แผนปฏิบัติการประจำปีให้ทุกคนรู้และเข้าใจ จัดทำบอร์ดแผนปฏิบัติการประจำปี หรือจัดทำบอร์ดปฏิทินปฏิบัติงานประจำปี การกำหนดเป็นนโยบาย และเป้าหมายในการปฏิบัติงาน การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน หรือวิธีปฏิบัติงาน ซึ่งจะช่วยให้เป็นแนวทางการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน ตลอดจนการมีระบบการกำกับ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลงานและโครงการว่า เป็นไปตามแผนหรือไม่ เพียงใด ซึ่งทั้งนี้ ต้องอยู่บนหลักการของการให้ผลลัพธ์ที่ต้องการ (Targets and Objective) และความผูกพัน (Commitment) ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของครู และบุคลากรของสถานศึกษาทุกคน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า แนวทางการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี (Annual operation plan) มีขั้นตอน ดังนี้

1. ตั้งคณะทำงานพิจารณากรอบแผนงาน/โครงการของโรงเรียน
2. จัดประชุมพิจารณากรอบแผนงาน/โครงการและงบประมาณของโรงเรียน
3. ให้ทุกฝ่าย/หมวด/งานร่วมกันวางแผนปฏิบัติการของฝ่าย/หมวด/งาน
4. จัดประชุมที่แจ่มแจ้งและพิจารณาแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน
5. ปรับปรุงและจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน
6. ขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
7. ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ

5. การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

5.1 ความหมายการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้ สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542 : 194 - 195) กล่าวว่า การจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา หมายถึง การให้บุคลากรทุกคนมีการทำงานที่เป็นมาตรฐานโดยการจัดทำมาตรฐานคู่มือ 3 ระดับซึ่งประกอบด้วยคู่มือนโยบาย คู่มือขั้นตอนการทำงาน และคู่มือการปฏิบัติงาน

กรมสามัญศึกษา (2542 : 58) ให้ความหมายของการจัดทำมาตรฐานของ

สถานศึกษา คือ การสร้างหรือการกำหนดแนวปฏิบัติหรือวิธีการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพ และมาตรฐานให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนปฏิบัติโดยที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนด และตระหนักในคุณค่า ความสำคัญของการปฏิบัติตามมาตรฐานของการปฏิบัติงาน

บัณฑิต แทนพิทักษ์ (2543 :15) กล่าวว่า การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา หมายถึง การกำหนดบทบาทหน้าที่หรือข้อตกลงร่วมกันในแต่ละระดับที่จะทำให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพ มีมาตรฐาน และมีความเป็นมืออาชีพ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การจัดทำมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน หมายถึง การกำหนดคู่มือการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพและเป็นมาตรฐานให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนได้ยึดถือเป็นแนวทางเดียวกันในการปฏิบัติงาน

5.2 การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของโรงเรียน เป็นวิธีการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพและมาตรฐานให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนปฏิบัติ โดยที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนด และตระหนักในคุณค่าความสำคัญของการปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน ซึ่งการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของโรงเรียนจึงควรมี 3 ระดับ ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 58 - 61)

5.2.1 มาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ซึ่งเป็นข้อกำหนด หรือแนวปฏิบัติของบุคลากรทุกคนที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษานี้ จะมีลักษณะเป็นบทบาทหน้าที่การปฏิบัติงานของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา เป็นวินัยหรือวัฒนธรรมคุณภาพที่ทุกคนมีส่วนร่วมกำหนดและรับผิดชอบในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีวิธีการจัดทำ ดังนี้

5.2.1.1 ตั้งคณะทำงาน

5.2.1.2 ประชุมพิจารณาร่างมาตรฐานการปฏิบัติงานของโรงเรียนตลอดจนปรับปรุง และจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

5.2.1.3 เผยแพร่และประชาสัมพันธ์

5.2.2 มาตรฐานการปฏิบัติงานของหมวด/งาน เป็นข้อกำหนด หรือแนวปฏิบัติที่แสดงวิธีการปฏิบัติงานหรือกระบวนการในการทำงานของหมวด/งานโดยบุคลากรเฉพาะภายใน

หมวด/งานของตนที่ร่วมกันกำหนด และปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อให้การทำงานของทุกคนภายในหมวด/งาน มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐาน ได้ผลลัพธ์ตามมาตรฐานการศึกษาทั้งหมวด/งาน และสถานศึกษา โดยมีวิธีการจัดทำมาตรฐาน ดังนี้

5.2.2.1 ร่วมกันวิเคราะห์/พิจารณามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษามา กำหนดเป็นมาตรฐานการศึกษาของหมวด/งาน ทั้งด้านผลผลิต กระบวนการ และปัจจัย

5.2.2.2 ร่วมกันวิเคราะห์มาตรฐานการปฏิบัติงานของหมวด/งาน ที่มีคุณภาพโดยเชื่อว่ามาตรฐานการปฏิบัติงานที่กำหนดนั้น สามารถทำให้มาตรฐานการศึกษาของหมวด/งานที่กำหนดได้รับความสำเร็จ

5.2.2.3 ตรวจสอบ/ประเมิน และปรับปรุง พัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานของหมวด/งานอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ

5.2.3 มาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากร เป็นแนวปฏิบัติที่แสดงวิธีการทำงาน หรือกระบวนการทำงานของบุคลากรในสถานศึกษาของแต่ละบุคคล และมุ่งเน้นการปฏิบัติงานตามภารกิจ หรือบทบาท หน้าที่ ซึ่งมาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากรนี้ จะทำให้บุคลากรทุกคนมีความมั่นใจว่าการปฏิบัติงาน หรือการทำงานของตนเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และมีมาตรฐาน มีความสามารถหรือมีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ สามารถปฏิบัติงานได้บรรลุผลสำเร็จตามมาตรฐานการศึกษาของหมวด/งานซึ่งจะส่งผลไปสู่คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา โดยมีวิธีการจัดทำมาตรฐาน ดังนี้

5.2.3.1 ให้แต่ละบุคคลยกร่างมาตรฐานการปฏิบัติงานของตนเอง

5.2.3.2 มีการประชุมร่างมาตรฐานการปฏิบัติงานของแต่ละคนให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของหมวด/งาน

5.2.3.3 มีการตรวจสอบ ประเมิน และปรับปรุงงานบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของโรงเรียนมีแนวทางการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของโรงเรียน ดังนี้

1. มาตรฐานการปฏิบัติงานของโรงเรียน มีขั้นตอน ดังนี้
 - 1.1 ตั้งคณะทำงานยกร่างมาตรฐานการปฏิบัติงานของโรงเรียน
 - 1.2 ประชุมพิจารณายกร่างมาตรฐานการปฏิบัติงานของโรงเรียน
 - 1.3 ปรับปรุงและจัดมาตรฐานการปฏิบัติงานของโรงเรียน
 - 1.4 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์

2. มาตรฐานการปฏิบัติงานของหมวด/งาน มีขั้นตอน ดังนี้

2.1 บุคลากรภายในหมวด/งานร่วมกันวิเคราะห์มาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนกำหนดเป็นมาตรฐานการศึกษาของหมวด/งานทั้งด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย

2.2 บุคลากรภายในหมวด/งานต้องตรวจสอบ/ประเมิน และปรับปรุงพัฒนา มาตรฐานการปฏิบัติงานของหมวด/งานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

3. มาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากร มีขั้นตอน ดังนี้

3.1 บุคลากรแต่ละบุคคลวางมาตรฐานการปฏิบัติงานของตนเอง

3.2 ประชุมพิจารณาร่างมาตรฐานการปฏิบัติงานของแต่ละคนให้สอดคล้องกับ มาตรฐานการศึกษาของหมวด/งาน

3.3 ตรวจสอบ/ประเมินผล และปรับปรุงพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานของ บุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

จากการทบทวนวรรณคดีเกี่ยวกับการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จึงสรุปได้ว่าองค์ประกอบของการวางแผนการ ประกันคุณภาพการศึกษา มี 5 องค์ประกอบ ซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. การจัดทำมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน
2. การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาและการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการ ประกันคุณภาพการศึกษา

3. การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน

4. การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี

5. การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานขอโรงเรียน

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในตอนที่ 5 นี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการวางแผน และรายงาน การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการวางแผน

สุนีย์ จันทรานุวัฒน์ (2530 : 101 - 105) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการวางแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วกลาง พบว่า โรงเรียนมีการดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. ขั้นก่อนการวางแผน โรงเรียนยังไม่มีที่ตั้งหน่วยงานวางแผน แต่มีการจัดระบบข้อมูล การเตรียมบุคลากร และกำหนดปฏิทินงานในการวางแผน
2. ขั้นวางแผน มีการศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นของโรงเรียนร่วมกับกำหนดวัตถุประสงค์ และกำหนดนโยบายให้หัวหน้าหมวด/งานจัดทำร่างโครงการแล้วเสนอพิจารณาคัดเลือกตามความสำคัญและความเป็นไปได้มีการจัดสรรงบประมาณตามสัดส่วนที่กรมกำหนด และจัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน
3. ขั้นนำแผนไปปฏิบัติ มีการเตรียมบุคลากร และมีการนิเทศให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาอุปสรรค
4. ขั้นประเมินผล มีการติดตามประเมินผลเมื่อสิ้นสุดงาน/โครงการ และรายงานผลให้ผู้บริหารทราบ

สติ สุขสุชาติ (2532 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ระบบงานวางแผนในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทาน เขตการศึกษา 11 พบว่า โรงเรียนทุกโรงเรียนให้งานแผนงานอยู่ในฝ่ายวิชาการ มีขั้นตอนสำคัญของกระบวนการวางแผนประกอบด้วย (1) ประชุมชี้แจงเรื่องการจัดทำแผนให้กับหัวหน้าฝ่าย หัวหน้าหมวด และหัวหน้างานทราบ (2) ฝ่าย หมวดวิชา และงาน วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ (3) ฝ่าย หมวดวิชา และงาน จัดทำร่างงาน/โครงการ (4) งานแผนงานรวบรวมร่างงาน/โครงการทั้งหมด (5) คณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกงาน/โครงการ กำหนดเป็นส่วนประกอบของของแผน (6) งานแผนงานได้จัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการประจำปี ส่วนปัญหาสำคัญที่พบในระบบงานวางแผนคือ บุคลากรของโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องแผน และบางฝ่าย หมวดวิชา และงาน จัดส่งร่างงาน/โครงการล่าช้า

มนตรี สาตราจารี (2542 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการวางแผนพัฒนาโรงเรียนตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า (1) ขั้นเตรียมการวางแผน โรงเรียนมีการจัดทำแผนทั้ง 3 ประเภท คือแผนพัฒนาการศึกษาระยะ 5 ปี

แผนพัฒนาการศึกษาประจำปี และแผนปฏิบัติการประจำปี แต่แผนที่มีผู้ระบุสูงสุด คือ แผนปฏิบัติการประจำปี ผู้ทำหน้าที่วางแผนพัฒนาโรงเรียน คือ คณะกรรมการวางแผน มีการกำหนดแผนงานขยายโอกาสทางการศึกษาโดยเฉพาะ มีการให้ความรู้แก่บุคลากรในการวางแผน และมีการจัดเก็บข้อมูลในการวางแผน ปัญหา คือ ขาดบุคลากรที่รับผิดชอบในการวางแผนในส่วนของการขยายโอกาสทางการศึกษาโดยเฉพาะ (2) ขั้นตอนการวางแผน โรงเรียนมีการวิเคราะห์สภาพปัญหาในการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายในการวางแผนให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน และกำหนดการใช้ทรัพยากร ปัญหา คือ ขาดการควบคุมและติดตามการปฏิบัติงานจัดทำแผนที่ต่อเนื่อง (3) ขั้นตอนการนำแผนไปปฏิบัติ โรงเรียนมีการมอบหมายงานในการนำแผนไปปฏิบัติ มีการจัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน จัดสรรทรัพยากรในส่วนของการขยายโอกาสทางการศึกษาโดยเฉพาะ มีการประสานงาน นิเทศและช่วยเหลือ และติดตามผลการนำแผนไปปฏิบัติ ปัญหา คือ บุคลากรมีชั่วโมงสอนมากจึงไม่มีเวลาในการนำแผนไปปฏิบัติ (4) ขั้นตอนการติดตามและประเมินผล โรงเรียนมีการติดตามและประเมินผลเมื่อสิ้นสุดแผนงาน/โครงการ มีการจัดทำรายงาน และรายงานผลไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เผยแพร่การปฏิบัติงาน ปัญหา คือ ขาดผู้ชำนาญการในการทำหน้าที่ติดตามและประเมินผล และขาดการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ (5) ขั้นตอนการปรับแผนและจัดทำแผนใหม่ โรงเรียนมีการนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับแผนและจัดทำแผนใหม่ และมีการนำผลการประเมินไปใช้ปรับแผนทุกปี ปัญหา คือ บุคลากรไม่เห็นความสำคัญของการปรับแผนและจัดทำแผนใหม่

Akinsanya (1973 : 6882 - A) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมวางแผนการศึกษาของครูในคาลอส ประเทศไนจีเรีย โดยมีนักการมัธยมศึกษาเป็นผู้มองทัศนคติในด้านนี้ ผลการวิจัยพบว่า นักการมัธยมศึกษาต้องการให้ครูใหญ่ใช้แผน ประเมินและนิเทศแผนงานวางแผนการบริหาร วางแผนงานอบรมบุคลากรและวางแผนสัมพันธ์กับชุมชนพร้อมทั้งปฏิบัติตามแผนด้วย ครูผู้สอนควรจะพัฒนาหลักสูตรและการสอน สมาคมครูแห่งไนจีเรียควรจะจัดอบรมบุคลากร วางมาตรฐานวิชาชีพครู วางข้อกำหนดการปฏิบัติงานและเงินเดือน แนะนำและประเมินผลการศึกษา และจากผลงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนะให้ครูควรจะมีส่วนร่วมในการวางแผนการศึกษา โดยเข้าร่วมในกรรมการวางแผนเพื่อเป็นตัวเชื่อมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน

Calon (1973 : 6288 - A) ได้ศึกษา เรื่อง ความสัมฤทธิ์ผลในเป้าหมายของแผนงานในโรงเรียนประถมศึกษาในมลรัฐวิสคอนซิน ในช่วงปี 1960 - 1970 ผลการวิจัย พบว่า เป้าหมาย

ของแผนงานในช่วงเวลาดังกล่าวมีอุปสรรคใหญ่ๆพอสรุปได้ 3 ประการ คือ ขาดการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐอย่างเพียงพอ ขาดเครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวก ขาดบุคลากรที่ได้รับการฝึกฝนด้านการวางแผน

2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

เข็มทอง ศิริแสงเลิศ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า ระบบที่โรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนใช้ประกันคุณภาพการศึกษา คือ ระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่เน้นการควบคุมการปฏิบัติงานตามสายบังคับบัญชาและใช้ปฏิทินการศึกษาเป็นเกณฑ์วัดความสำเร็จในการปฏิบัติงาน มีการวางแผนปฏิบัติงานระยะ 1 ปีมากที่สุด มีการกำหนดเกณฑ์และมาตรฐานของงาน มีการทบทวนและปรับปรุงการปฏิบัติงานยังไม่พบแบบแผนที่ชัดเจน แต่ขาดปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ระบบวางแผน ระบบควบคุมคุณภาพขาดการตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอก บุคลากรไม่มีส่วนร่วมในการทบทวนผลการปฏิบัติงาน ส่วนประสิทธิผลของระบบ ได้แก่ คุณภาพของกระบวนการบริหารโรงเรียน คุณภาพนักเรียน และคุณภาพด้านบริการ

วันชัย ศิริชนะ (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ผลการวิจัย พบว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของทุกประเทศ ที่ศึกษาได้เน้นถึงหลักการในเรื่องความเป็นอิสระ (Autonomy) ควบคู่ไปกับความพร้อมที่จะรับการตรวจสอบจากภายนอก (Accountability) ของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งนี้ โดยที่แต่ละประเทศมีกลไกการดำเนินการและวิธีการในรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปตามประสบการณ์ และจารีตนิยมของตน สำหรับรูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยที่พัฒนาขึ้น ได้ใช้กระบวนการรับรองวิทยฐานะโดยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 แบบ แบบที่ 1 ใช้ระบบการตรวจสอบกลไกการควบคุมคุณภาพทางวิชาการภายในที่สถาบันได้จัดให้มีขึ้น โดยลักษณะนี้จะใช้กับสถาบันอุดมศึกษาหรือหลักสูตรที่เปิดดำเนินการไปแล้ว และเป็นระบบที่ให้เป็นไปโดยความสมัครใจ แบบที่ 2 ใช้ระบบการตรวจสอบผลการดำเนินการสำหรับสถาบันหรือหลักสูตรที่ขอจัดตั้งหรือเปิดดำเนินการใหม่ เมื่อเห็นว่ามาตรการและเกณฑ์การดำเนินการเหมาะสมก็ให้การรับรองวิทยฐานะโดยทั้งสองระบบมุ่งเน้นการกระตุ้นให้สถาบัน

อุดมศึกษามีอิสระในการกำกับดูแลตนเองโดยการสร้างระบบควบคุมคุณภาพ ติดตาม ตรวจสอบ การดำเนินงานของตนขึ้นด้วยตนเอง

สยาม สุ่มงาม (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการดำเนินงาน ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาคารประกันคุณภาพการศึกษา:กรณีศึกษาโรงเรียนนำร่องสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุทัยธานีเริ่มดำเนินการปีการศึกษา 2541 ระยะเวลาดำเนินงาน 3 ปีโดยขานรับนโยบาย 4 ประการ มีการดำเนินงานโดยใช้กรอบซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 3 ขั้นตอน (1) การควบคุมคุณภาพการศึกษา (2) การตรวจสอบและปรับปรุงโรงเรียน และ (3) การประเมินคุณภาพโรงเรียนเพื่อการให้ใบรับรองมาตรฐานการศึกษา.

สุวิมล ราชธนบริบาล (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง กระบวนการการประกันคุณภาพทางการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย พบว่า สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งได้มีการเผยแพร่หลักการและนโยบายเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถาบัน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา ส่วนใหญ่มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายของทบวงมหาวิทยาลัย มีรูปแบบกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา 3 รูปแบบคือ รูปแบบที่ 1 ประกอบด้วย ระบบกำกับ ระบบสนับสนุน และระบบตรวจสอบ รูปแบบที่ 2 มีองค์ประกอบเช่นเดียวกับรูปแบบที่ 1 มีการเน้นที่การพัฒนาบุคลากรภายในสถาบัน เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ รูปแบบที่ 3 มาตรการกำหนดกรอบแนวคิดเป็นขั้นตอน แบ่งกระบวนการออกเป็น 5 ระยะ คือ ระยะที่ 1 สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคลากรในสถาบัน ระยะที่ 2 จัดตั้งสภาวิชาการขึ้นเป็นองค์กรหลักที่ดูแลเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา และมีการตั้งคณะกรรมการอำนวยการการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อทำหน้าที่ประสานงานนโยบาย และจัดตั้งข้อเสนอเกี่ยวกับหลักเกณฑ์คู่มือสำหรับให้คณะวิชาถือเป็นแนวปฏิบัติ ระยะที่ 3 การกำหนดนโยบายสู่แนวปฏิบัติ และมีการออกเยี่ยมชมหน่วยงานเพื่อดูความคืบหน้าของแต่ละคณะและหน่วยงาน ระยะที่ 4 การปรับปรุงระบบ ระยะที่ 5 การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ นอกจากนี้ พบว่า สถาบันมีวิธีดำเนินงานในการประชุมที่แจ่มนโยบาย และแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพในสถาบัน จัดตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพของสถาบัน จัดตั้ง

หน่วยงาน/คณะและผู้รับผิดชอบ จัดทำคู่มือการประกันคุณภาพ กำหนดนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา และนำนโยบายสู่การปฏิบัติในระดับภาควิชา และกำหนดดัชนีบ่งชี้คุณภาพของมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค

ด้านความคิดเห็นของผู้บริหาร และอาจารย์ต่อวิธีดำเนินการควบคุมคุณภาพในหน่วยงาน พบว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อวิธีดำเนินงานด้านหลักสูตรมากที่สุด ส่วนอีก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านอาจารย์ ด้านห้องสมุดและแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ ด้านการวิจัย และด้านบริการวิชาการ ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก สำหรับความคิดเห็นของอาจารย์ให้ความสำคัญต่อวิธีดำเนินงานด้านหลักสูตรมากที่สุดเช่นกัน อีก 4 ด้านให้ความสำคัญในระดับมาก และทั้งผู้บริหารและอาจารย์ให้ความสำคัญด้านนิสิตนักศึกษาในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่ขาดความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการปฏิบัติ และมีความเข้าใจว่าการประกันคุณภาพเป็นการตรวจสอบ หรือการจับผิดการทำงานของบุคลากร นอกจากนี้ พบว่า การปรับเปลี่ยนผู้บริหารทำให้การดำเนินงานระหว่างสถาบันคณะและภาควิชาขาดความต่อเนื่อง ทบวงมหาวิทยาลัยขาดความชัดเจนในเรื่องแนวทางการปฏิบัติ ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีความต้องการตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่ประสบความสำเร็จ ต้องการคู่มือในการพัฒนาหลักสูตรภายในสถาบัน และแนวปฏิบัติในการนำไปใช้

ปรีชา ศรีธรากรณ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาพัฒนานักเรียนรายบุคคล พบว่า การนำเสนอรูปแบบผลการวิจัยมี 4 ลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบการสร้าง ความเข้าใจบุคลากร
 - 1.1 หลักสูตรการสร้าง ความเข้าใจ
 - 1.2 วิธีการสร้าง ความเข้าใจ
 - 1.3 กิจกรรมการสร้าง ความเข้าใจ
 - 1.4 เทคนิคการสร้าง ความเข้าใจ
2. รูปแบบการควบคุมคุณภาพการศึกษา
 - 2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพนักเรียน
 - 2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนการสอน
 - 2.3 การวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารโรงเรียน
 - 2.4 การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน

3. รูปแบบการตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงโรงเรียน

- 3.1 ส่งเสริมการปฏิบัติงานตามแผน
- 3.2 ส่งเสริมการประเมินตนเอง
- 3.3 ศึกษาพฤติกรรมตนเอง/นักเรียน
- 3.4 ให้ความร่วมมือนิเทศ 100%

4. รูปแบบการพัฒนานักเรียนรายบุคคล

- 4.1 สร้างความเข้าใจการวิจัยในชั้นเรียน
- 4.2 ส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน

สำราญ ธรรมโชติ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานเพื่อการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของบุคลากรโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา สายบริหารธุรกิจ ในอำเภอหาดใหญ่ พบว่า

1.บุคลากรโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา สายบริหารธุรกิจ ปฏิบัติงานเพื่อการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาโดยภาพรวม และองค์ประกอบดำเนินงานบริการการศึกษา ด้านกิจการนักเรียน/นักศึกษา ด้านการบริหารงานบุคลากร ด้านการบริหารงบประมาณและการเงิน ด้านความสัมพันธ์กับบ้าน ชุมชนและสถานประกอบการ และด้านงานวิชาการอาชีวะ และเทคนิคการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนองค์ประกอบด้านปรัชญาและนโยบายของโรงเรียน และด้านการบริหารงานอาคารสถานที่อยู่ในระดับมาก

2.บุคลากรโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา สายบริหารธุรกิจที่มีประสบการณ์ต่างกัน ปฏิบัติงานเพื่อการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบไม่แตกต่างกันยกเว้นองค์ประกอบด้านการบริหารงานบุคลากร และการบริหารงานอาคารสถานที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

3.บุคลากรโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา สายบริหารธุรกิจ ที่มีปฏิบัติงานในโรงเรียนที่ต่างสังกัดสถานศึกษาถิ่น ปฏิบัติงานเพื่อการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวม และรายองค์ประกอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

วิชัย ตริเล็ก (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบบริหาร ISO 9000 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาพบว่า ทั้งผู้บริหารและครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบบริหาร ISO 9000 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความคิดเห็นที่มีต่อสภาพปัจจุบันในโรงเรียนนั้น ผู้บริหารมีความคิดเห็นอยู่

ในระดับมาก ครูผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบบริหาร ISO 9000 พบว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามตำแหน่งทางราชการ อายุ และวุฒิทางการศึกษา แต่ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันเมื่อจำแนกตามเพศ และอายุการรับราชการ ผู้บริหาร และครูได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม โดยมีผู้เสนอความคิดเห็นมากที่สุดว่า การประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบบริหาร ISO มีผลดี คือ ทำให้โรงเรียนพัฒนาระบบปฏิบัติงานจัดการศึกษาอย่างมีระบบ มีขั้นตอน มีกฎเกณฑ์ มีความต่อเนื่องและมีคุณภาพ ส่วนผลเสีย คือ ทำให้การเรียนการสอนด้อยคุณภาพเพราะนำเวลาไปมุ่งมั่นกับระบบบริหาร ISO อีกทั้งสิ้นเปลืองงบประมาณ บุคลากร ทรัพยากร และเวลา บุคลากรไม่เห็นความสำคัญและไม่ให้ความร่วมมือ ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ควรจัดการอบรมความรู้เกี่ยวกับระบบบริหาร ISO แก่บุคลากรในโรงเรียน

อาภรณ์ พลเยี่ยม (2542 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการดำเนินงานตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่าระดับการดำเนินงานตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยขอนแก่นรวมทุกด้านมีการดำเนินการในระดับ"ปานกลาง" เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการดำเนินการในระดับ "ปานกลางค่อนข้างมาก" มี 2 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน และด้านปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์และแผนการดำเนินงาน ส่วนที่มีการดำเนินการในระดับ "ปานกลางค่อนข้างน้อย" มี 2 ด้าน คือ ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และด้านระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา

ปัญหาด้านการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ปัญหาสำคัญที่พบคือ ด้านการเรียนการสอน ระบบการสรรหา และการธำรงรักษาไว้ซึ่งอาจารย์ที่ทรงคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถ ประสพการณ์ คุณธรรม จริยธรรมยังไม่ดีเท่าที่ควร คณาจารย์ที่ไม่มีตำแหน่งทางวิชาการสูงถึงร้อยละ 52 หน่วยงานรับผิดชอบในการให้คำปรึกษา ในการประกอบอาชีพ การหางานทำแก่นักศึกษาไม่เพียงพอ ในด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษา มีอาคารสถานที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนแบบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองไม่เพียงพอและด้านกิจกรรมพัฒนานิสิตนักศึกษา การพัฒนาการศึกษา ด้านสังคมให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย รักประชาธิปไตย รู้จักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีคุณธรรม จริยธรรมยังไม่เหมาะสม

สุรชัย วัจนบุญคง (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพ การศึกษาของครูโรงเรียนเอกชนประเภทอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัย พบว่า

1. ครูโรงเรียนเอกชนประเภทอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ปฏิบัติงานการประกันคุณภาพ ในภาพรวมและรายปีวิจัยอยู่ในระดับสูงกว่าระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2. ครูโรงเรียนเอกชนประเภทอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน ปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมและรายปีวิจัยไม่แตกต่างกัน

3. ครูโรงเรียนเอกชนประเภทอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน ปฏิบัติงานประกันคุณภาพการศึกษาในภาพรวม และรายปีวิจัยไม่แตกต่างกัน

4. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมของครูโรงเรียนเอกชนประเภทอาชีวศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชาติชาย พิมพ์ไธย (2543 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัย พบว่า การปฏิบัติงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้าน การวางแผนพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ และด้านการกระตุ้นส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียน ปฏิบัติงานตามธรรมนูญโรงเรียน ส่วนปัญหาการปฏิบัติงานการควบคุมคุณภาพการศึกษามีอยู่ในระดับน้อย ปัญหาที่สำคัญคือ ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา และข้อเสนอแนะที่ควรพิจารณาในการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้ การปฏิบัติงานภายในโรงเรียนควรดำเนินการ ตามที่กำหนดไว้ในธรรมนูญโรงเรียน การกำกับติดตามควรมีการปฏิบัติอย่างจริงจัง การพัฒนา ครูผู้สอนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และเหมาะสม

สุกัญญา ภูผิวโคก (2543 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การดำเนินงานด้านมาตรฐานการ เรียนการสอนตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดเลย พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจด้านมาตรฐานการเรียนการสอนตามนโยบาย ประกันคุณภาพการศึกษาของครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย ทั้ง

10 มาตรฐานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบมาตรฐานที่เห็นว่ามีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง ได้แก่ มาตรฐานที่ 8 การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถ และความถนัดได้ตามศักยภาพ โดยส่งเสริมจุดเด่นและแก้ไขจุดด้อยของนักเรียนเป็นรายบุคคล มาตรฐานที่ 5 การจัดการเรียนการสอนเชื่อมโยงกับสภาพชุมชน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาตรฐานที่ 3 การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มาตรฐานที่ 2 จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ฝึกคิดปฏิบัติจริง ประเมิน และปรับปรุงตนเอง และมาตรฐานที่ 1 วางแผนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของนักเรียน และท้องถิ่น ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านมาตรฐานการเรียนการสอนตามนโยบายประกันคุณภาพการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายมาตรฐานแล้ว มาตรฐานที่พบว่ามีปัญหาน้อย คือมาตรฐานที่ 7 จัดสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศการเรียนการสอน ซึ่งส่งเสริมให้นักเรียนเรียนอย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จและมาตรฐานที่ 6 จัดการเรียนการสอนโดยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่ดีและฝึกฝนจนเป็นนิสัย

ทำเนียบ มหาพรหม (2543 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการติดตามการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัย พบว่า

1. โรงเรียนได้ปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับ"ปานกลาง" เรียงลำดับ คือ ด้านกระบวนการ ด้านปัจจัย และด้านผลผลิต
2. การปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา มีปัญหาอยู่ในระดับ"ปานกลาง" ทุกด้านเรียงลำดับคือ ด้านบริหารและการจัดการ ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และด้านบุคลากร
3. เพื่อให้การปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาดีขึ้น จึงควรดำเนินการ ดังนี้
 - 3.1 ให้อาจารย์ตระหนักในบทบาทหน้าที่การปฏิบัติงานให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ
 - 3.2 ผู้บริหารจัดการกิจกรรมที่ให้นักลากรในโรงเรียนมีความรักสามัคคี รักในเกียรติ และศักดิ์ศรีความเป็นอาจารย์ มีจิตใจมุ่งมั่นในการพัฒนาองค์การร่วมกัน
 - 3.3 โรงเรียนจัดฝึกอบรม สัมมนา และประชุมชี้แจงเกี่ยวกับแนวทางในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา

3.4 โรงเรียนกำหนดและประกาศคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนให้นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ได้รับทราบและร่วมกันปฏิบัติตามอย่างจริงจัง

3.5 โรงเรียนจัดประชุมวางแผนการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพ การศึกษา

หน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 6 (ม.ป.ป. :119) ได้วิจัยเรื่อง สภาพการดำเนินงาน การประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า สภาพการดำเนินการ ประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 โดยภาพรวมในด้านการเตรียมการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเรื่องการจัด วางตัวบุคลากรและการสร้างความรู้ความเข้าใจและความตระหนักในเรื่องการประกันคุณภาพ โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการได้ในระดับคุณภาพ 3 (ตามเกณฑ์ที่กำหนด) คิดเป็นร้อยละ 62.59 และ 59.71 ตามลำดับ ส่วนด้านการวางแผนคุณภาพ โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการในระดับคุณภาพ 3 (ตามเกณฑ์ที่กำหนด) เช่นเดียวกัน โดยในเรื่องการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน จำนวนโรงเรียนที่ดำเนินการในระดับคุณภาพ 3 คิดเป็นร้อยละ 40.29 เรื่องการจัดทำธรรมนูญ โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 45.32 และการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี คิดเป็นร้อยละ 52.58 สำหรับในด้านการบริหารคุณภาพเรื่องการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน โรงเรียนส่วนใหญ่ ดำเนินการในระดับคุณภาพ 1 (ปรับปรุง) คิดเป็นร้อยละ 47.48 เรื่องการพัฒนาบุคลากร โรงเรียน ส่วนใหญ่ดำเนินการได้ในระดับคุณภาพ 2 (พอใช้) คิดเป็นร้อยละ 46.04 เรื่องการจัดตั้งอำนาจ ความสะดวก โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการในระดับคุณภาพ 2 (พอใช้) คิดเป็นร้อยละ 46.76 และในเรื่องการกำกับ ติดตามและประเมินผล โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการได้ในระดับคุณภาพ 3 (ตามเกณฑ์ที่กำหนด) คิดเป็นร้อยละ 38.85

Patricia (1994 : 4 - 8) ได้วิจัยเรื่องการประเมินการก้าวไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษาและการควบคุมการปฏิบัติในประเทศเยอรมัน สวีเดน ฝรั่งเศส นิวซีแลนด์และออสเตรเลีย ผลการวิจัย พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในระบบการประกันคุณภาพการศึกษานั้น กลไกทางสังคมช่วยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในประเทศเยอรมันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก จากจังหวัดหนึ่งไปอีกจังหวัดหนึ่งการประกันคุณภาพการศึกษาและควบคุมการประเมิน ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญของครูที่ต้องรับผิดชอบต่ออาชีพของตนซึ่งต้องดำเนินไปอย่างมีเหตุผลและมีกระบวนการที่ชัดเจนในประเทศสวีเดนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในการประกันคุณภาพ

การศึกษา จนถึงการประเมินครูในสถานศึกษา ซึ่งต้องเกิดการพัฒนาย่างชัดเจน ในประเทศ ฝรั่งเศสให้ความสำคัญและเชื่อถือกับการใช้ข้อสอบภายนอกโรงเรียนมีการควบคุมจากส่วนกลาง ในประเทศนิวซีแลนด์ให้ความสำคัญกับการประเมินจากบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา นำเอาระบบการสอบมาตรฐานกลางซึ่งอ้างอิงไปสู่การยอมรับที่เป็นมาตรฐาน มีการเตรียมการอย่างมีแบบแผนสู่การควบคุมคุณภาพ และการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและการศึกษาชั้นสูงต่อไป

Patrick and John (1997 : 11 - 12) ได้ศึกษาเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาในมหาวิทยาลัย ผลการวิจัย พบว่า ในการเพิ่มลักษณะรูปแบบในการตรวจสอบมาตรฐาน โดยรูปแบบการประกันคุณภาพของวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย แต่ละสถาบันส่วนมากจะใช้การปฏิบัติตามการตรวจสอบมาตรฐานโดยใช้การตรวจสอบด้านวัฒนธรรม และการตรวจสอบการทำงานอย่างต่อเนื่อง และยึดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ รวมถึงการตรวจสอบพื้นฐาน ค่านิยมของสถาบัน ส่วนด้านการประเมินผลมีการพัฒนาการประเมินผล การควบคุมตรวจสอบ และนโยบายโครงสร้างที่เปลี่ยนไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งได้นำเสนอข้างต้นนี้ ทั้งงานวิจัยภายในประเทศและต่างประเทศ ส่วนใหญ่อาจมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษาการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานครน้อย แต่ผู้วิจัยได้นำมาเสนอในที่นี้เพื่อให้มองเห็นแนวทางในการวิจัยเกี่ยวกับการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาในภาพรวม และเพื่อให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาในแต่ละองค์ประกอบที่ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัยได้

จากการทบทวนวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษานั้นสามารถประมวลได้เป็น 5 แนวทาง คือ แนวทางแรกจะเป็นการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานในส่วนของการควบคุมคุณภาพการศึกษา (สยาม สุ่มงาม , 2541 ; หน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 6, ม.บ.บ. ; อภรณ์ พลเยี่ยม, 2542 ; สำราญ ธรรมโชติ, 2542 ; ชาติชาย พิมพิไลย, 2543 ; ทำเนียบ มหาพรหม, 2543 ; สุกัลญา ภูนิวโคก, 2543 ; สุรัชย์ วัจนบุญคง, 2543) แนวทางที่สองเป็นการศึกษารูปแบบของการประกันคุณภาพการศึกษา (วันชัย ศิริชนะ, 2537 ; สุวิมล

ราชธรรมบริบาล, 2542 ; ปรีชา ศรีสรากรณ์, 2542) ส่วนแนวทางที่สามเป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อระบบการประกันคุณภาพการศึกษา (วิชัย ตีร์เล็ก, 2542) แนวทางที่สี่เป็นการวิเคราะห์ระบบประกันคุณภาพการศึกษา (เข็มทอง ศรีแสงเลิศ, 2540) และแนวทางที่ห้าเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินเพื่อนำไปสู่การประกันคุณภาพ (Patricia, 1994) และยังไม่มีผู้ใดศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา และผู้วิจัยเห็นว่านอกจากสภาพบริบทโดยทั่วไปของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร และส่วนภูมิภาคน่าจะมีความแตกต่างกันแล้ว และผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาก็น่าจะเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษามาก ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีกรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย 2 เรื่อง คือ เรื่องที่หนึ่งกรอบแนวคิดของกระบวนการวางแผนของกรมสามัญศึกษาและนักวิชาการ (กรมสามัญศึกษา, 2541 : 10 – 13 ; สมพงษ์ เกษมลิน, 2521 : 92 – 96 ; สนานจิตร์ สุคนธ์ทรัพย์, 2524 : 5 – 11 ; เจือจันทร์ จงสถิตอยู่, 2529 : 29 – 30 , ประมวล เสนาฤทธิ์, ม.ป.ป. : 6 – 7 ; เอกชัย กิสุขพันธ์, 2538 : 37 – 39 ; LeBreton and Henning, 1961) ซึ่งมี 5 ขั้น คือ (1) ขั้นเตรียมการวางแผน (Preplanning) (2) ขั้นวางแผน (Planning) (3) ขั้นปฏิบัติตามแผน (Plan Implementation) (4) การประเมินผลการปฏิบัติตามแผน (Plan Evaluation) (5) การปรับแผน/จัดทำแผนใหม่ (Revision or Replanning) เรื่องที่สองกรอบแนวคิดขององค์ประกอบของการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาของกรมสามัญศึกษาประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ (1) การจัดทำมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน (2) การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาและการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา (3) การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน (4) การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี (5) การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของโรงเรียน (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 30)

แผนภูมิที่ 5 กรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย

องค์ประกอบ การวางแผน ประกันฯ ขั้นตอน การวางแผน	1. การจัดทำ มาตรฐานการ ศึกษาของ โรงเรียน	2. การจัดทำข้อมูล พื้นฐานการศึกษา และการพัฒนา ระบบสารสนเทศ เพื่อการประกัน คุณภาพการศึกษา	3. การจัดทำ ธรรมนูญ โรงเรียน	4. การจัดทำ แผนปฏิบัติ การประจำปี	5. การจัดทำ มาตรฐาน การปฏิบัติ งานของ โรงเรียน
1. การเตรียม การวางแผน	XXXXXXXXXX XXXXXXXXXX	XXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXX	XXXXXXX XXXXXXX	XXXXXXXXXX XXXXXXXXXX	XXXXXXXXXX XXXXXXXXXX
2. การวางแผน	XXXXXXXXXX XXXXXXXXXX	XXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXX	XXXXXXX XXXXXXX	XXXXXXXXXX XXXXXXXXXX	XXXXXXXXXX XXXXXXXXXX
3. การปฏิบัติ ตามแผน	XXXXXXXXXX XXXXXXXXXX	XXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXX	XXXXXXX XXXXXXX	XXXXXXXXXX XXXXXXXXXX	XXXXXXXXXX XXXXXXXXXX
4 การประเมิน ผลการนำแผน ไปปฏิบัติ	XXXXXXXXXX XXXXXXXXXX	XXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXX	XXXXXXX XXXXXXX	XXXXXXXXXX XXXXXXXXXX	XXXXXXXXXX XXXXXXXXXX
5. การปรับแผน หรือจัดทำ แผนใหม่	XXXXXXXXXX XXXXXXXXXX	XXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXX	XXXXXXX XXXXXXX	XXXXXXXXXX XXXXXXXXXX	XXXXXXXXXX XXXXXXXXXX